

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ & ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ & ΙΣΤΟΡΙΑ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ / ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΙΑΜΗΣ

ΑΜ: 1114Μ003

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ, ΕΞΑΙΡΕΣΗ, ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

1. Καθηγητής, **Αγγελίδης Μανόλης** (Σύμβουλος Σπουδών)
2. Καθηγητής, **Φαράκλας - Ματορίκος Γιώργος**
3. επ. Καθηγητής, **Φουρτούνης Γιώργος**

ΑΘΗΝΑ, ΑΠΡΙΛΗΣ 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
B. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΛΕΜΟΥ.....	7
Γ. ΒΙΑ, ΔΙΚΑΙΟ, ΕΞΑΙΡΕΣΗ.....	24
Δ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΞΑΙΡΕΣΗΣ, ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΨΕΥΔΗΣ.....	30
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ.....	41
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	47

A. Εισαγωγή

Βασικό και κυρίαρχο μέλημα της παρούσης μελέτης είναι, να προσεγγισθεί η *Κατάσταση Εξαίρεσης*, ως ένα ρευστό, ευμετάβλητο, όπως και απροσδόκητο κοινωνικοπολιτικό Συμβάν,¹ ενταγμένο εντός της δυναμικής δυνητικής κίνησης που πραγματώνεται στους τόπους της κυριαρχίας. Με αυτή την έννοια, προτάσσεται μια θεώρηση, όπου η εξαίρεση, ως κοινωνικοπολιτικό Συμβάν, υφίσταται εντός μιας *Κατάστασης Πολέμου* που συνιστά την κυριαρχία, ενώ προκύπτει σε κάθε περίπτωση, ως η βίαιη και αδιανόητη απόρροια του φορτίου των κοινωνικών και πολιτικών αντιθέσεων που συσσωρεύονται στη χρονική και ιστορική περιοχή που τη συνέχει.

Προς επίρρωση αυτής της κεντρικής προβληματικής, προτείνονται τρεις δεσπόζουσες αναγνώσεις της εξαίρεσης, που τη προτάσσουν ως την πυκνή, συνεκτική όπως και αντιφατικά δυνητική έκφραση, του πολεμικού χαρακτήρα της κυριαρχίας.

Η πρώτη ανάγνωση, αφορά στον τρόπο που η κυριαρχία ως ένα δυναμικό κοινωνικό και πολιτικό μέγεθος, ως μια δεσπόζουσα μεταβλητή της *Κατάστασης Πολέμου*, συστήνει την εξαίρεση ως μια δυναμική, δυνητική εκβολή της, που *πραγματοποιείται ακόμη και χωρίς να αναγγελθεί*, στην καθημερινή ροή της ζωής των τόπων της κυριαρχίας. Εδώ, προτάσσεται ο ρευστός δυϊσμός

1

εξαίρεσης και κανονικότητας, ως το σκαρίφημα μιας δυναμικής ενότητας αντιθέτων που αποκαλύπτει τα πολλαπλά και εναλλασσόμενα πρόσωπα της κυριαρχίας, όπως αυτά πραγματώνονται εντός της ανειρήνευτης πολεμικής κατάστασης, που στοιχειοθετεί τη πολιτική και οικονομική γεωγραφία της κυριαρχίας.

Θα αποτελούσε μηχανιστική αλχημεία, να προταθεί ο τεχνητός εγκάρσιος διαχωρισμός μεταξύ εξαίρεσης και κανονικότητας, καθώς κάτι τέτοιο θα σήμαινε την αυθαίρετη κατασκευή ένας *κίβδηλου κενού χώρου κυριαρχίας, χωρίς κυριαρχία*, όπου ο ιστορικός χρόνος ως εκκρεμότητα υπό αναστολή, θα ανέμενε τη περαίωση της μετάβασης από τη κανονικότητα στην εξαίρεση. Δηλαδή τη μετάβαση, *από το κενό χωρίς κυριαρχία, στη κυριαρχία χωρίς κενό*. Η αποδοχή ενός τέτοιου σχήματος θα αποτελούσε ένα καταφατικό νεύμα στη θεώρηση του ιστορικού χρόνου, ως μεσσιανικού χρόνου, όπου η εξαίρεση θα αποκάλυπτε τον εαυτό της, ως την αναπόδραστη ολοκλήρωση ενός κύκλου κανονικότητας όπως και ως την αναμενόμενη εκπλήρωση, της πραγματολογικής και μορφολογικής οντολογίας της κυριαρχίας.

Παράλληλα διατηρούνται αποστάσεις από μια θεώρηση περί εξαίρεσης που προσλαμβάνει την κυριαρχία και τον φορέα της, ως μια ουδετεροποιημένη ζώνη που υπέρκειται των κοινωνικών συγκρούσεων ενώ παραμένει εντός τους, *προετοιμάζοντας στην εποχή της κανονικότητας, τη μυθολογία της εξαίρεσης*. Πρόκειται για μια οπτική που προτείνει την εξαίρεση, ως μια θεολογική πολιτική κατηγορία², που επεμβαίνει ως από μηχανής Θεός, ώστε να επιλυθούν με τρόπο οριστικό και αμετάκλητο, οι αντινομίες της κανονικότητας. Σε αυτό το σημείο τίθεται επίσης προς διαπραγμάτευση, το καθοριστικό ζήτημα της απόφασης της κυριαρχίας περί επιβολής της εξαίρεσης, όπου σε αντιδιαστολή προς τις επικρατούσες οπτικές, η απόφαση επιβολής της προτείνεται, ως η διττή λειτουργία μιας δικαιοϊκής εννοιολόγησης, μιας ήδη πραγματοποιημένης

² Schmitt, Carl, *Πολιτική Θεολογία*, εκδόσεις Λεβιάθαν, Αθήνα 1994, σ.26

κατάστασης, όπως και ως η απόπειρα διασταλτικής αναθεώρησης του πλαισίου της κυριαρχίας, ώστε να αποτραπεί η κριτική αμφισβήτηση, της συνεκτικής και συγκεντρωτικής του δυνατότητας.

Η δεύτερη ανάγνωση σχετίζεται με τη κριτική απέναντι στην θεώρηση που διασπά το κράτος ως τον φορέα της κυριαρχίας από το δίκαιο, διαχωρίζοντας με αυτόν το τρόπο, τη πολιτική εξουσία από τα νομικά αποτυπώματα της δυναμικής της κίνησης, στο πολεμικό θέατρο των συγκρούσεων της κυριαρχίας. Καθώς, η κατάσταση εξαίρεσης ως ασυνεχής εμβολή και συνέχεια της κυριαρχίας, κινείται προς την ανακατασκευή του υφιστάμενου δικαίου, υποκύπτοντας στο πρόταγμα δικαιοσύνης που προκύπτει, από το χαρακτήρα της ηγεμονίας του κυρίαρχου καθεστώτος, και το οποίο δεν μπορεί να είναι συντριπτικά διάφορο από αυτό που επώασε και εξέβαλε την εξαίρεση, στο προσκήνιο της πολιτικής ιστορίας. Με αυτή την έννοια, η κατάσταση εξαίρεσης δεν είναι «*Η συνέχεια του κράτους και η περιθωριοποίηση του δικαίου*»³ όπως ο Carl Schmitt αποφαινεται στη *Πολιτική Θεολογία*, αλλά η ασυνεχής/συνέχεια του κοινωνικού και πολιτικού προτάγματος της κυριαρχίας που συνιστά την εκτατική αναπροσαρμογή του πλαισίου της, όπως και τη διασταλτική αναδόμηση του δικαϊκού της χαρακτήρα, που αναφύεται ως μία από τις εμβληματικά συνεκτικές, όπως και επιτελεστικές της λειτουργίες.

Η τρίτη ανάγνωση φορτίζεται αναφορικά με το δυνητικά διττό χαρακτήρα της εξαίρεσης που προτείνεται ως η κίβδηλη κατασκευή της κυριαρχίας, που προτάσσει την εξαίρεση ως μια συγκυριακή, περιοδική ανωμαλία της κανονικότητας. Την ίδια στιγμή που πλήθος εξαιρέσεων έχουν ήδη εγκολπωθεί στη κανονικότητα, μεταβάλλοντας ριζικά τη πολιτική γεωγραφία της κυριαρχίας. Πρόκειται για τη κυνική ανάγκη της κυριαρχίας να ανανεώσει το χαρακτήρα της οντολογίας της, όπου καταστάσεις εξαίρεσης και περίοδοι κανονικότητας, εναλλάσσονται, ως μια αέναη διαλεκτική αλληλουχία, που στο κέντρο της δεσπόζει αλώβητη και απρόσβλητη, η ισχύς της καθεστηκυίας τάξης, ως μη διαπραγματεύσιμο ιστορικό μέγεθος.

³ ο.π.σ. 27

Η κατάσταση εξαίρεσης λειτουργεί ως μανδύας, που κρύβει τις πραγματικές επιδιώξεις, τους αληθινούς σκοπούς, της αναγγελίας της. Γεγονός που άρρηκτα σχετίζεται, με τα οργανικά μέρη δόμησης της κυρίαρχης εξουσίας, με τα πολιτικά, οικονομικά και ιδεολογικά αποκρυσταλλώματα που συνέχουν το περιεχόμενο και τη μορφή της κυριαρχίας, όπως αυτή εκφέρεται στο κοινωνικό πεδίο. Καθώς η πομπώδης -μόνο έτσι έχει σημασία- επιβολή μιας κατάστασης εξαίρεσης, συστέλλοντας βίαια το πρότερο πλαίσιο διενέργειας των κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών συγκρούσεων, δεν συνιστά άρνηση της κανονικότητας που μόνο εξωτερικά αποκαθλώνει, αλλά αντίθετα έκδηλη κατάφαση, στην ολοκληρωτική εμπέδωση, του ουσιοκρατικού φορτίου της κυριαρχίας.

Η κατάσταση εξαίρεσης είναι η βίαιη προσαρμογή και αναδόμηση της κανονικότητας, όπου η κυριαρχία, δεν την επιβάλλει, αλλά αντίθετα αναγγέλλοντας την, επιβάλλει τη *δικαιϊκή νομιμοποίηση μιας νέας κανονικότητας, ώστε να αποφευχθεί και να αποτραπεί η έλευση, μιας πραγματικής εξαίρεσης* από την οποία μπορεί να δυνητικά να προκύψει η ολοκληρωτική αμφισβήτηση και υπέρβαση του κανονιστικού ορίζοντα της κυριαρχίας. Η πραγματική κατάσταση εξαίρεσης δρομολογείται και πραγματοποιείται ως η συνολική ρήξη με όλα τα στοιχεία συνοχής και έκφρασης της κυριαρχίας. Η κατάσταση εξαίρεσης που επικαλείται η κυριαρχία, δεν είναι παρά ωδή στην διηνεκή, διασταλτική διαιώνιση των συνόρων της κανονικότητας, ώστε να ναρκοθετηθεί μια δυνητική όπως και αδιανόητη ιστορική κίνηση που ενδέχεται να εκβάλει, ως η ανατίναξη του συνεχούς της πραγματωμένης ιστορίας, ως η βίαιη αναστροφή της ροής μιας μεσσιανικής ακινητοποίησης⁴ στους βαλτώδεις τόπους της κανονικότητας.

⁴ Walter Benjamin, *Θέσεις για τη Φιλοσοφία της Ιστορίας*, εκδ. Λέσχη Κατασκόπων του 21ου αιώνα, σ.23

B. Κατάσταση Πολέμου

Διαρρηγνύοντας τον ορίζοντα της εξαίρεσης ως ένα στεγνό νομικό ή δικαιοϊκό ζήτημα που άπτεται μονοδιάστατα της σφαίρας του συνταγματικού δικαίου ή γενικότερα ενός νομοκανονιστικού πλαισίου, η απόπειρα της παρούσης μελέτης φορτίζεται αναφορικά με τη σκέψη να προσληφθεί η κατάσταση εξαίρεσης ως η ατελεύτητη ασυνέχεια της κανονικότητας, ως η εγγενής και ταυτόχρονα ανοίκεια έκφραση του αντιφατικού φορτίου των τόπων της κυριαρχίας.

Στην κλασική θεώρηση της εξαίρεσης όπως αυτή εκφέρεται από τον Καρλ Σμιτ, η εξαίρεση είναι άρρηκτα δεμένη με τον φορέα της κυριαρχίας, ο οποίος μέσω της απόφασης περί επιβολής της, επιβεβαιώνει ή αρτιότερα, εκπληρώνει την ουσία της κυριαρχίας του⁵. Πρόκειται για μια θεώρηση που πραγματεύεται την εξαίρεση ως το στατικό, απώτατο και οριακό όριο της κανονικότητας, ως “το σημείο βρασμού” μιας χρονικής περιόδου όπου η κανονικότητα της κυριαρχίας δεν μπορεί πια να δρομολογηθεί, με τους παλιούς και οικείους τρόπους. Ωστόσο μια τέτοια οπτική φυλακίζει την εξαίρεση εντός των τόπων μιας κανονικότητας που αναπόδραστα και περίπου τελεολογικά καταλήγει σε μια κάποια εκδοχή εξαίρεσης, ως εκπλήρωση των σκοπών της κυριαρχίας.

Η υιοθέτηση αυτής της προβληματικής, οδηγεί στο να εγκλωβιστεί η εξαίρεση στα

⁵Carl Schmitt, *Πολιτική Θεολογία*, εκδόσεις Λεβιάθαν, Αθήνα 1994, σ. 18

πεπερασμένα όρια που τίθενται από το πεδίο της νομικής επιστήμης, καταλήγοντας μέσα από διαδρομές ανομολόγητες, στην ανάδυση ενός μεσσιανισμού της κυριαρχίας, για τον οποίο η εξαίρεση συνιστά το «Ιερό Δισκοπότηρο». Με αυτό τον τρόπο, *η οκνηρή πεζότητα της νομικής θεώρησης συναντά την αχαλίνωτη φαντασία της θεολογίας, με αποτέλεσμα την εκβολή της εξαίρεσης ως ένα κράμα μεσσιανικής αυτοεκπληρούμενης επιβεβαίωσης του απρόσβλητου και διηνεκούς χαρακτήρα της κυριαρχίας.*

Μια ανάστροφη προβληματική θα σήμαινε, ότι η εξαίρεση προσλαμβάνεται ως η εμμενής έκφραση των διεργασιών που διενεργούνται εντός του αχανούς χώρου και χρόνου που πραγματοποιείται από τη διαρκή κίνηση των υποκειμένων της ιστορίας, εκ των οποίων απορρέουν, κυριαρχία, κανονικότητα και εξαίρεση, ως άοκνα μεταβαλλόμενες εκδοχές των κοινωνικών σχέσεων εξουσίας, των οποίων ο συσχετισμός δύναμης που κάθε φορά τις ορίζει, συνιστά ένα διαρκές επίδικο. Μια τέτοια προβληματική προτείνει τη κατάσταση εξαίρεσης ως ένα πολυσύνθετο, πολυδιάστατο και ευμετάβλητο πολιτικό φαινόμενο, βαθιά ριζωμένο στη καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Με την έννοια ότι εξαίρεση και κανονικότητα, δεν διαβιούν στους τόπους της ατέρμονης φιλοσοφικής ενατένισης, αλλά αντίθετα *εμφιλοχωρούν σε κάθε μύχια πλευρά, σε κάθε σκιώδη στιγμή της ανθρώπινης ζωής.*

Ως έκφραση της γήινης εκδοχής του «Αγγέλου της Ιστορίας»,⁶ αποδεικνύοντας πως πίσω από την κατάφωτη «μαρκίζα της κυριαρχίας», τους δείκτες του ρολογιού τους κινεί σε κάθε πιθανή κατεύθυνση και με κάθε ενδεχόμενο τρόπο το αόρατο μέγεθος της ανθρώπινης πράξης.

Όπως ακριβώς απορρέει η εξαίρεση, ως η εκκωφαντική όπως και απροσδόκητη βεβήλωση των σκοπών της κυριαρχίας, συνιστώντας, τη πραγματωμένη προβολή της αδυναμίας της κυριαρχίας να συνεχίσει να πορεύεται σε ένα καθεστώς κοινωνικής νηνεμίας. Καταδεικνύοντας, πως η κατάσταση εξαίρεσης δεν πραγματοποιείται όταν αναγγέλλεται, καθώς όταν πια αναγγέλλεται έχει ήδη πραγματωθεί, ως συστατική πλευρά, κοινωνική, πολιτική και νομική στις ζωές των ανθρώπων.

Ενδεικτικό ιστορικό υπόδειγμα εξαίρεσης, συνιστά η αναστολή του άρθρου 48 του Συντάγματος της Βαϊμάρης από τη ναζιστική κυβέρνηση της Γερμανίας,⁷ καθώς πρόκειται για ένα

⁶ Η γνωστή ένατη θέση του Μπέγιαμιν για την έννοια της ιστορίας, αντλεί την έμπνευσή της από το έργο του ζωγράφου Πάουλ Κλέε (1920), «Angelus Novus», Σε αυτόν τον πίνακα ο φιλόσοφος βλέπει τον Άγγελο της Ιστορίας, εισφέροντας στη θέαση της ιστορίας ως μία μή γραμμική, μη ντετερμινιστική διαδικασία, πριμοδοτώντας έτσι μία δυναμική οπτική της. **ΙΧ.** «Υπάρχει ένας πίνακας του Κlee με το όνομα Angelus Novus. Απεικονίζεται εκεί ένας άγγελος που φαίνεται έτοιμος να απομακρυνθεί από κάτι που μένει προσηλωμένο το βλέμμα του. Τα μάτια του είναι διάπλατα ανοιχτά, το στόμα του ανοιχτό και οι φτερούγες του τεντωμένες. Έτσι ακριβώς πρέπει να είναι ο άγγελος της ιστορίας. Το πρόσωπό του είναι στραμμένο προς το παρελθόν. Όπου εμείς βλέπουμε μια αλυσίδα γεγονότων, αυτός βλέπει μία μοναδική καταστροφή, που συσσωρεύει αδιάκοπα ερείπια επί ερειπίων και τα εκσφενδονίζει μπροστά στα πόδια του. Θα ήθελε να σταματήσει για μια στιγμή, να ξυπνήσει τους νεκρούς και να στήσει ξανά τα χαλάσματα. Μια θύελλα σηκώνεται όμως από τη μεριά του Παράδεισου αδράχνοντας τις φτερούγες του και είναι τόσο δυνατή που δεν μπορεί πια ο άγγελος να τις κλείσει. Η θύελλα τον ωθεί ακαταμάχητα προς το μέλλον, στο οποίο η πλάτη του είναι στραμμένη, ενώ ο σωρός από τα ερείπια φθάνει μπροστά του ως τον ουρανό. Αυτό που εμείς αποκαλούμε πρόοδο, είναι αυτή η θύελλα». Walter Benjamin, *Θέσεις για τη Φιλοσοφία της Ιστορίας*, δεύτερη έκδοση, εκδ. Λέσχη Κατασκόπων του 21ου αιώνα, Αθήνα, 2014, σ.15

⁷ Γκαίν Πήτερ, *Η πνευματική ζωή στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης (Γερμανία 1919-1933)*, Νησίδες, 2010, βλ. σχετικά: Παράρτημα 1. *Μία σύντομη πολιτική ιστορία της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης*, σ.145 βλ. επίσης Αγγελίδης Μανόλης: «*Βαϊμάρη : Σύνταγμα και έκτακτη ανάγκη*», παρατίθεται στο *Η δημοκρατία της Βαϊμάρης και οι σημερινές "αναβιώσεις" της*, *Η Αυγή-Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς*, 2012, σ.64-70

εμβληματικό γεγονός που δεν αποτέλεσε την αφετηρία, αλλά το επιστέγασμα μιας ήδη πραγματοποιημένης κατάστασης εξαίρεσης, που είχε λάβει τη μορφή των διωγμών, των δολοφονιών, της περιθωριοποίησης κάθε αντιφρονούντα του καθεστώτος. Με αυτήν την έννοια η κατάσταση εξαίρεσης εκφέρεται και πραγματοποιείται ως τα αμέτρητα αποτυπώματα που συσσωρεύονται χωρικά και χρονικά, μεταβάλλοντας καθοριστικά τόσο τη φυσιογνωμία της κυριαρχίας όσο και το ίδιο το σώμα της κοινωνίας.

Ακριβώς για αυτό, τίθεται σε κριτική η θέση του Carl Schmitt που αποφαίνεται στην Πολιτική Θεολογία ότι: *«Από τα παρακάτω θα προκύψει ότι λέγοντας εδώ «κατάσταση έκτακτης ανάγκης» πρέπει να εννοούμε μια γενική έννοια της πολιτειολογίας, όχι το οποιοδήποτε αναγκαστικό διάταγμα ή την κάθε κατάσταση πολιορκίας»*⁸, καθώς η κατάσταση εξαίρεσης ως μια γενική κοινωνική και πολιτική διαδικασία, ενσωματώνει στο εσωτερικό της όλες τις επιμέρους και ανεπαίσθητες μεταβολές που πραγματοποιούνται στο πεδίο των κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών σχέσεων εξουσίας, όπως και τις οριακές ή δεσπόζουσες αλλαγές του συσχετισμού δύναμης, ώστε η αναγγελία της από τον φορέα της κυριαρχίας, να μην συνιστά τη μονομερή επιβεβαίωση του κτήτορα της κυριαρχίας αλλά αναστροφή, να δρα αποκαλυπτικά αναδεικνύοντας το βάθος, την έκταση και τη δυναμική ενός πεδίου πολέμου όπου η κυριαρχία συνιστά διαρκές διακύβευμα ενώ η εξαίρεση αναδύεται ως το διαδραστικό, δυναμικά διαλεκτικό απόσταγμα, επιμέρους και κεντρικών συρράξεων που λαμβάνουν χώρα, στους υπό διαρκή διεκδίκηση τόπους της κυριαρχίας.

Αυτό το σημείο αποτελεί μια βασική διαχωριστική γραμμή, ώστε να προταθεί το ζήτημα της εξαίρεσης εκτός των ορίων της Πολιτικής θεολογίας, αλλά και να αποστραγγιστεί από «τα λύματα» ενός μεσσιανισμού της κυριαρχίας, που τοποθετεί τη κυριαρχία ως αναπόδραστη και απρόσιτη σταθερά, από την οποία εκβάλλει η εξαίρεση ως οριοθετημένη απόφαση του φορέα της κυριαρχίας. Καθώς, το ζήτημα της απόφασης που κατά τον Carl Schmitt αποκτά χαρακτήρα αξιολογικό, του

⁸ Carl Schmitt, *Πολιτική Θεολογία*, εκδόσεις Λεβιάθαν, Αθήνα 1994, σ. 18

βαθμού, της έντασης και τελικά της ύπαρξης της κυριαρχίας, ως αυτή να επιβεβαιώνεται μέσω της απόφασης έλευσης της εξαίρεσης⁹ δεν συνιστά όπως λανθασμένα υποστηρίζεται, απόδειξη δύναμης για το φορέα της κυριαρχίας. Με την έννοια, ότι η αναπροσαρμογή ολική ή μερική, του κανονιστικού πλαισίου της κυριαρχίας μέσω της επίκλησης της εξαίρεσης *αναδεικνύεται ως έκδηλη αδυναμία συντήρησης μιας κανονικότητας που δεν μπορεί πλέον να υπερασπιστεί το αρραγές, του είναι και της δομής της.*

Η κατάσταση εξαίρεσης πραγματώνεται στιγμή, με τη στιγμή, αποσαθρώνοντας τα θεμέλια της πρότερης κανονικότητας που την επώασε, ως πέρασμα από το κατώφλι μιας εκπνέουσας κανονικότητας προς μια νέα εκδοχή κανονιστικής κυριαρχίας, που υφίσταται ήδη τη στιγμή που η κυριαρχία την επικαλείται ως εξαίρεση. Ακριβώς γιατί η κατάσταση εξαίρεσης είναι σύνθετη απόρροια του διαρκούς και ατελεύτητου πολέμου που διεξάγεται στους υπό αμφισβήτηση τόπους της κυριαρχίας, που σε καμία στιγμή, *δεν ανήκουν ολοκληρωτικά στον φορέα της κυριαρχίας, με τη κατάσταση εξαίρεσης να αποτελεί την απόδειξη αυτού του ισχυρισμού, καθώς επέρχεται ως απόπειρα ναρκοθέτησης μιας ενδεχόμενης αναστροφής, των πυρηνικών όρων διαιώνισης της κυριαρχίας.*

Σε αυτό το πλαίσιο, η απροκάλυπτη ισχύς της κυριαρχίας είναι κεκαλυμμένη αδυναμία. *Το απρόσβλητο, το απρόσιτο στερεότυπο της κυρίαρχης εξουσίας, αποκαλύπτεται ως άδειο πουκάμισο, ακριβώς τη στιγμή που αναγγέλλεται ως κατάσταση εξαίρεσης. Είναι ακριβώς η στιγμή που το κοινωνικό, πολιτικό και νομικό πλέγμα της κυριαρχίας, που δέσποζε στη κανονικότητα, βρίσκεται σε πλήρη αναντιστοιχία, προς το βασικό σκοπό, της αναπαραγωγής του εαυτού του.*

Ο Walter Benjamin, στην όγδοη θέση για την έννοια της ιστορίας αναφέρει, *«Η παράδοση*

⁹ ο.π., σ. 18

των καταπιεσμένων μας διδάσκει ότι η κατάσταση εκτάκτου ανάγκης στην οποία ζούμε, αποτελεί τον κανόνα. Οφείλουμε να καταλήξουμε, σε μια έννοια της ιστορίας η οποία να ανταποκρίνεται σε αυτό το γεγονός. Τότε θα έχουμε απέναντί μας ως καθήκον, τη δημιουργία μιας πραγματικής κατάστασης εξαίρεσης, κάτι που θα βελτιώσει τη θέση μας στον αγώνα ενάντια στον φασισμό».¹⁰

Ο Benjamin, έγραφε ενώ είχε απέναντί του το κράτος του ναζισμού. Σε αυτές τις συνθήκες αποφάνθηκε ότι η κατάσταση εξαίρεσης είναι ο κανόνας. Ότι δηλαδή η κανονικότητα έχει δώσει τη θέση της, σε μια διαρκή κατάσταση εξαίρεσης, που καταλήγει να είναι κανονικότητα ακόμη και αν ψευδώς εμφανίζεται ως εξαίρεση.

▪ Ποια η διαφορά όμως μιας κυρίαρχης δικτατορίας ως κατάσταση εξαίρεσης, όπως αυτή που δέσποζε στη χιτλερική Γερμανία, με ένα μοντέλο διαρκούς εξαίρεσης που δρομολογείται εντός του δυτικού πλαισίου της καπιταλιστικής δημοκρατίας;

▪ Μήπως τελικά οι σπασμοί της κυριαρχίας που μετουσιώνουν τη κανονικότητα σε μια συνεχή εξαίρεση, αποδεικνύουν ότι η κυριαρχία υπάρχει μόνο ως ολοκληρωτική κανονικότητα; Ως ολοκληρωτική εκφορά της καπιταλιστικής δημοκρατίας ;

Η κυριαρχία σε συνθήκες καπιταλιστικής δημοκρατίας, ανακατασκευάζει τη κανονικότητα ως εξαίρεση, μετατρέποντάς τη, σε μια νέα εκδοχή του εαυτού της, ώστε να εκπληρωθεί ο σκοπός της κυριαρχίας. Μέσο και σκοπός, εξαίρεση και κυριαρχία, αποτελούν την δικλείδα ασφαλείας ώστε να μην διαταραχθούν, τα κεντρικά στοιχεία που συνέχουν τη κανονικότητα. Σε τελική ανάλυση, η κανονικότητα σε συνθήκες που μοιάζουν κανονικές, -αλλά δεν είναι- είναι μια συνεχής κατάσταση

¹⁰ Benjamin Walter, *Θέσεις για την Φιλοσοφία της Ιστορίας*, εκδόσεις της Λέσχης των κατασκόπων, Αθήνα 2014, σ15

εξάιρεσης, που ωστόσο είναι μια διαρκώς αναπαραγόμενη και ανανεούμενη κανονικότητα όπου διαστέλλονται γεωμετρικά τα όρια της κυριαρχίας και συστέλλονται ραγδαία τα σύνορά της καπιταλιστικής δημοκρατίας.

Το σύγχρονο καθεστώς της καπιταλιστικής δημοκρατίας, συνιστά ένα συνεχές παρόν κυριαρχίας όπου οι ασυνεχείς του στιγμές - έκφραση του εσωτερικού και εξωτερικού κοινωνικού πολέμου - εμφανίζονται ως εξαιρέσεις που επανεισάγονται στο σύστημα της κανονικότητας, ως πλευρές της κανονικότητας, όπως και ως μέσα αέναης εκτατικοποίησης των ορίων της κυριαρχίας. Κάθε στιγμή της εξαίρεσης είναι ταυτόχρονα μια δεσπόζουσα στιγμή της κανονικότητας. Η εξαίρεση δεν εκκινεί στην αναστολή της κανονικότητας, ακριβώς γιατί ενυπάρχει εντός του κανόνα που αναστέλλεται ως εναλλακτική εκδοχή μιας νέας κανονικότητας, που ποτέ δεν κόβει τους κάβους με τα σταθερά σημεία της κυριαρχίας, τα οποία λειτουργούν ως προϋποθέσεις συντήρησης του ιστού που τη συνέχει.

Στα πλαίσια αυτής της προβληματικής η απόφαση επιβολής μιας κατάστασης εξαίρεσης εκ μέρους του φορέα της κυριαρχίας, δεν έχει παρά συμβολικό, επικυρωτικό χαρακτήρα μιας ήδη διαμορφωμένης κατάστασης, στην οποία προσδίδεται ένα πλαίσιο νομιμότητας, ώστε να καταστεί εφικτή η αναίμακτη επικράτηση των νέων διεσταλμένων συνόρων της κανονικότητας.¹¹ Καθώς η νομική ολοκλήρωση μιας κατάστασης εξαίρεσης που έχει ήδη πραγματοποιηθεί, συνιστά την αναγκαία δικαιοκλήρωση στη διαρκή οικοδόμηση μιας κανονικότητας που αποπειράται να διευρύνει τα όρια

¹¹ Αναφέρει σχετικά ο Agamben σε πρόσφατο άρθρο του στη γαλλική 'Le Monde': «Ainsi, dans les années qui ont précédé la prise du pouvoir par Hitler, les gouvernements sociaux-démocrates de Weimar avaient eu si souvent recours à l'état d'urgence (état d'exception, comme on le nomme en allemand), qu'on a pu dire que l'Allemagne avait déjà cessé, avant 1933, d'être une démocratie parlementaire». «Έτσι, στα χρόνια που προηγήθηκαν από τη κατάληψη της εξουσίας από το Χίτλερ, οι σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις της Βαϊμάρης είχαν τόσο συχνά καταφύγει στο κράτος έκτακτης ανάγκης (κατάσταση εξαίρεσης, όπως ονομάζεται στα γερμανικά), και θα μπορούσε κανείς να πει ότι η Γερμανία είχε ήδη πάψει, πριν από το 1933, να είναι μία κοινοβουλευτική δημοκρατία». Giorgio Agamben : « De l'Etat de droit à l'Etat de sécurité», *Le Monde*, 30/01/2016 Μετάφραση δική μας. Παρατίθεται στο: http://www.lemonde.fr/idees/article/2015/12/23/de-l-etat-de-droit-a-l-etat-de-securite_4836816_3232.html

επιρροής της κυριαρχίας, κατασκευάζοντας ένα κανονιστικό πλαίσιο που δεν επιδέχεται εναλλακτικές αναγνώσεις ή κριτικές προσεγγίσεις, πόσο μάλλον ριζικές ανατροπές.

Το μέσο που λειτουργεί ως αγωγός ώστε να επιτευχθεί η ολοσχερής επιβολή της εξαίρεσης ως μια νέα εκδοχή της κανονικότητας, φέρει τη σφραγίδα της *απόφασης*. Μέσω της απόφασης του φορέα της κυριαρχίας, η εξαίρεση αποκτά χαρακτηριστικά κανονικότητας, με την έννοια ότι εντάσσεται στο νομικό και δικαιοϊκό πλαίσιο του καθεστώτος κυριαρχίας ως προστιθέμενη και ενεργητική πλευρά του. *Πώς θα μπορούσε να οριστεί όμως η απόφαση, ποιος είναι σε τελική ανάλυση ο πραγματικός της ρόλος;*

Σύμφωνα με τον Carl Schmitt, *«η εξαίρεση δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο νομικής υπαγωγής, δεν επιδέχεται γενική σύλληψη, συνάμα όμως αποκαλύπτει σε απόλυτη καθαρότητα ένα ειδοποιώσ νομικό τυπολογικό στοιχείο : την απόφαση»*.¹² Εδώ, ο Carl Schmitt προσπαθεί να επιτύχει μια έκδηλη “λαθροχειρία”: Από την μία αποφεύγει να υπαγάγει την εξαίρεση σε μια νομική αξιολογική διαδικασία καθώς κατανοεί πως πρόκειται για μια βαθιά κοινωνική, πολιτική και οικονομική κατάσταση συνυφασμένη με το καθεστώς της κυριαρχίας, ενώ ταυτόχρονα τοποθετεί το ζήτημα της απόφασης ως μια νομική τυπολογική εκβολή, που αντλεί την εγκυρότητα της από το δικαιοϊκό πλαίσιο λειτουργίας της κανονικότητας. Ενώ στην πραγματικότητα, είναι το *πολιτικό και οικονομικό πλαίσιο της κυριαρχίας που προσδίδει τα αναγκαία ερείσματα εγκυρότητας στο δικαιοϊκό πλαίσιο λειτουργίας της κανονικότητας, το οποίο η απόφαση ως πολιτική επιτελεστική λειτουργία το ενεργοποιεί*, ώστε αυτό να λειτουργήσει ως νομική κατοχύρωση μιας εκκωφαντικά πολιτικής απόφασης, έκφραση της δυνατότητας της κυριαρχίας να επικαλεσθεί την εξαίρεση, ως αναγγελία αδυναμίας συντήρησης του πρότερου πλαισίου κανονικότητας.

¹² Carl Schmitt, *Πολιτική Θεολογία*, εκδόσεις Λεβιάθαν, Αθήνα 1994, σ. 28

Η απόφαση, είναι ένα δεσπόζον πολιτικό γεγονός. Η απόφαση για την επιβολή της εξαίρεσης είναι μια απόφαση πολιτική, που επικυρώνει μια πραγματική, μια υπαρκτή κοινωνική κατάσταση, που είναι ήδη εξαίρεση και η οποία μετουσιώνεται σε κανονικότητα, όταν αναγγέλλεται η απόφαση νομικής και δικαιοϊκής εννοιολόγησης της κανονικότητας, ως εξαίρεσης. Αν η απόφαση έλευσης της εξαίρεσης, δεν συνιστά μεσσιανική αποκάλυψη του φορέα της κυριαρχίας, αλλά εν τοις όροις ανάδυση της αδυναμίας της κυριαρχίας να συνεχίσει να τροφοδοτεί τον εαυτό της με ικανές δόσεις κανονικότητας, τότε η εξαίρεση αποκαθλώνεται από τον μεσσιανικό της θώκο και απορρίπτεται από τις θεολογικές καταβολές της, και παρουσιάζεται όπως πραγματικά είναι. Μια γυμνή, μια ωμή αναγκαιότητα της κυριαρχίας να διασώσει τη συνοχή των ερεισμάτων, κοινωνικών και πολιτικών που τη συνέχουν.

Η παρατήρηση του Carl Schmitt, *«Το κανονικό δεν αποδεικνύει τίποτε, η εξαίρεση αποδεικνύει τα πάντα»*¹³, ως διασταλτική έκφραση μιας θεολογίας της πολιτικής, αναγνωρίζει στο κυρίαρχο θεϊκές καταβολές τοποθετώντας στα χέρια του τη ρομφαία της απόφασης, ως επικυρωτικό γεγονός του αποστολικού ρόλου της κυριαρχίας που λειτουργεί ως μεσάζοντας της αναγκαιότητας συντήρησης του εαυτού της, και της έλευσης της εξαίρεσης, μέσω της αναγγελία αυτής της έλευσης. *Η εξαίρεση ωστόσο, είναι η κανονικότητα που τελικά είναι η ίδια η κυριαρχία, που οι μεταμφιέσεις της, τη κάνουν δυσδιάκριτη αλλά όχι αγνώριστη. Οποιοσδήποτε μπορεί να τη δει. Αρκεί να θέλει να τη δει. Ο σφιχτός εναγκαλισμός εξαίρεσης και κανονικότητας, δεν είναι παρά η αποτρόπαια πράξη επιβολής της υποκειμενικής αναγκαιότητας της κυριαρχίας, ως το αντικειμενικό*

¹³ ο.π. σ. 31-32

όριο του ορίζοντα της πραγματικότητας.

Με αυτή την έννοια η εξαίρεση αποδεικνύει την ακόρεστη δίψα της κυριαρχίας να επεκτείνει τα όρια της ηγεμονίας της, υποσκάπτοντας ακόμη και τα όρια της κανονικότητας που τη συνιστά, αν αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να διασωθεί. *Διασώζοντας το περιεχόμενο, και θυσιάζοντας τη μορφή.* Σε κάθε περίπτωση, η εξαίρεση συνιστά μια κατάσταση πολιτική, μια κατάσταση που μόνο ως έκφραση της πολιτικής αναγκαιότητας της κυριαρχίας μπορεί να προσληφθεί, ακριβώς για αυτό δεν μπορεί να συνθλίβεται στις μυλόπετρες του μεσσιανισμού και της θεολογίας, και να αναδύεται ως αμόλυνη και καθαρή έκφραση των σκοπών της κυριαρχίας, που τίθενται ως απρόσβλητη αυτοεκπληρούμενη προφητεία.

Η εξαίρεση σφυρηλατείται με το αμόνι της ιστορίας πάνω στο σώμα της ανθρωπότητας. Για αυτό είναι *τόσο πεζή και τόσο ανίερη, τόσο δυσώδης και τόσο αποπνικτική, όσο και η ζωή των ανθρώπων στο βασίλειο της κανονικότητας.* Στους τόπους της εξαίρεσης και στις γειτονίες της κανονικότητας, *δεν βασιλεύει η λυτρωτική θεολογική ευσπλαχνία, αλλά η κυνική και ασύδοτη αμετροέπεια της κυριαρχίας.*

Το Γκουαντάναμο, οι παραγκουπόλεις στην Λατινική Αμερική, τα γκέτο των αφρό-Αμερικανών στις ΗΠΑ, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης των προσφύγων στην Δυτική Ευρώπη, δεν είναι έκφραση ενός εξαιρετικού σχεδίου Πολιτικής Θεολογίας, δεν είναι *η αποκάλυψη μιας μεσσιανικής αποστολής διάσωσης της κανονικότητας, δεν είναι μια συγκυριακή στιγμή της κανονικότητας, είναι η εξαίρεση που έχει περάσει τα σύνορα της κανονικότητας ως μια*

ασυνεχής/συνέχεια της κυριαρχίας. Είναι η εξαίρεση ως απολογία μιας κυριαρχίας που δεν μπορεί να σηκώσει το βάρος της οντολογίας της, καθώς ο φορέας της κυριαρχίας δεν πρωταγωνιστεί σε ένα ιστορικό μονόπρακτο, όπου κατασκευάζει εκδοχές της εξαίρεσης και τις επιβάλλει, σε χώρο και χρόνο, κενό συγκρούσεων και αντιφάσεων, αλλά αντίθετα μετέχει, προκαλεί και εμπλέκεται στο πεδίο μιας *ανειρήνευτης και διαρκούς πολεμικής κατάστασης* που μεταβάλλει την φυσιογνωμία της κανονικότητας, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις εκβολής της εξαίρεσης.

Πρόκειται για μια οπτική που βρίσκεται στον αντίποδα της θεώρησης του Carl Schmitt, όπου στην Πολιτική Θεολογία υποστηρίζει, πως ο κυρίαρχος «βρίσκεται εκτός της κανονικά ισχύουσας έννομης τάξης και ωστόσο ανήκει σε αυτήν»,¹⁴ προτάσσοντας έναν δυϊσμό, που ενώ μοιάζει αληθινός, στην ουσία αποκρύπτει ότι ο φορέας της κυριαρχίας αποφασίζοντας την εξαίρεση, *το πράττει ως η έννομη έκφραση της κανονικότητας, όντας το καθολικό πρόσωπο της, που μέσω της αναγγελίας της εξαίρεσης επιβεβαιώνει την αναδιάταξη των ορίων της κυριαρχίας.*

Ο φορέας της κυριαρχίας, βρίσκεται σε διαρκή ένταση με την εξαίρεση, *ακριβώς γιατί υπάρχει εντός της ισχύουσας έννομης τάξης, ενώ όταν αναγγέλλεται η εξαίρεση, ως -ταυτόχρονα- πρότερη και επελαύνουσα κανονικότητα,* λειτουργεί ως καλειδοσκόπιο παρελθόντος και μέλλοντος, συμπυκνώνοντας τη μετάβαση που διενεργείται, στη στιγμή του ενεργού παρόντος. Με αυτή τη λογική αποχωρίζεται ο φορέας της κυριαρχίας την θεολογική καταγωγή του, αποψιλώνεται από την παράδοση του “ελέω Θεού” Λεβιάθαν, τοποθετείται στο κέντρο μιας *διαρκούς κατάστασης πολέμου, της οποίας η εξαίρεση είναι μια συνεχής/ασυνεχής στιγμή, σχετική όπως και δυναμική αποκρυστάλλωση, των εκρηκτικών διακυμάνσεων που πραγματώνονται στο σώμα της κανονικότητας.*

Με αυτή την έννοια, η αντιδιαστολή τόσο ως προς μια θεώρηση όπου η κυριαρχία παράγει ένα σωρευτικό συνονθύλευμα κανονικών και εξαιρετικών περιπτώσεων, όσο και ως προς μια

¹⁴ Carl Schmitt, *Πολιτική Θεολογία*, εκδόσεις Λεβιάθαν, Αθήνα 1994, σ. 19

οπτική που προτείνει τη σχέση κανονικότητας/εξαίρεσης ως μια προγραμματισμένη αλληλουχία καταστάσεων, ευθέως εξαρτώμενη από τις αποφάσεις του φορέα της κυριαρχίας, συνιστά τους πυλώνες μιας προβληματικής που τοποθετεί τη τρισυπόστατη σχέση κυριαρχίας, κανονικότητας και εξαίρεσης, εντός ενός δυναμικού, μεταβαλλόμενου και ταυτόχρονα πολεμικού κοινωνικοπολιτικού περιβάλλοντος, όπου οι νεκρές ζώνες μεταξύ κανονικότητας και εξαίρεσης συστέλλονται γεωμετρικά, οδηγώντας αν όχι στη μεταξύ τους ταύτιση, τουλάχιστον στην *συμπύκνωση των σκοπών της κυριαρχίας εντός μιας περιοχής όπου τα όρια μεταξύ κανονικότητας και εξαίρεσης γίνονται όλο και περισσότερο, δυσδιάκριτα.*

Συνεπαγόμενα, σε μια περιοχή έκδηλων κοινωνικοπολιτικών συρράξεων, στις οποίες τις διεργασίες ο φορέας της κυριαρχίας μετέχει ενεργά, -ακριβώς γιατί μετέχει ενεργά- του αφαιρείται από την ίδια τη κίνηση της πραγματικότητας, *η δυνατότητα απόδρασης από το θέατρο των συγκρούσεων*, καθώς αν κάτι τέτοιο ήταν δυνατόν, θα σήμαινε και το ιστορικό πέρας των κοινωνικοπολιτικών συρράξεων. Ο φορέας της κυριαρχίας τοποθετείται στο κέντρο της αντιπαράθεσης, ενώ όταν αποφασίζει την εξαίρεση, δεν κάνει τίποτε περισσότερο από το να επικυρώνει την *δυναμική μεταβολή μιας πρότερης κατάστασης σε μια νέα, που έχει ήδη αποκτήσει συσσωματώσεις, στο κοινωνικοπολιτικό πεδίο της πολεμικής κατάστασης.*

Αν τεθούν λοιπόν, κυριαρχία, κανονικότητα και εξαίρεση στη σκηνή της ιστορίας, ως η πολυσχιδής έκθεση μιας πραγματικότητας ωμής και γυμνής, που συνιστά την εκκωφαντική ανάδυση του πολεμικού χαρακτήρα της κυριαρχίας, η οποία επιβάλλεται και διαιώνίζεται, ως η ηγεμονική επικράτηση επί των αντίρροπων κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων, τότε *κανονικότητα και εξαίρεση συνιστούν δυναμικές εκφάνσεις αυτής της κατάστασης πολέμου*, όπου η εξαίρεση αναφέεται ως βίαιη ασυνεχής εισβολή στο συνεχές της κανονικότητας, ως *πλάνητας (flaneur)*¹⁵ που μεταβάλλει

¹⁵ Φιγούρα μέσα από την οποία ο Μπένγιαμιν μελετά και αναδεικνύει το έργο του ποιητή Μπωντλαίρ και το Παρίσι

τα όρια, τη μορφή και τις εκβάσεις των προταγμάτων της κυριαρχίας.

▪Η κυριαρχία δεν αποφασίζει την εξαίρεση. Η κυριαρχία εκβάλλει την εξαίρεση, είναι η εξαίρεση, υποκύπτει στην εξαίρεση, υποκύπτοντας, στην άναρχα απροσδόκητη, ροή της ιστορίας.

Αυτή η διαπίστωση είναι που διαπερνά το σύνολο της παρούσης προβληματικής, που αποπειράται να αφαιρέσει από την κυριαρχία το “φύλλο συκής” της εξαίρεσης, και να τη συστήσει όπως ακριβώς είναι. Κανονικότητα, εξαίρεση, ενίοτε και τα δύο ταυτόχρονα, αποκαλύπτοντας πως πάντα, η κυριαρχία, ακόμη περισσότερο ως εκφορά του σύγχρονου καπιταλιστικού καθεστώτος, δεν αναζητά τη διαιώνισή της στην εξαίρεση, αλλά ανάστροφα διαιωνίζεται είτε ως εξαίρεση είτε ως κανονικότητα, αρκεί να επιτελείται ο διηνεκής σκοπός της διατήρησης του καθεστώτος. Η κυρίαρχη κανονικότητα δεν έχει εξαιρετικές στιγμές. *Η κυρίαρχη κανονικότητα είναι μια διαρκής κατάσταση πολέμου, όπου η εξαίρεση αναβλύζει από κάθε πόρο της, ακριβώς γιατί ενυπάρχει εντός της ως επιλογή, αδιάλειπτα διαθέσιμη.*

Η κατάσταση εξαίρεσης μπορεί να γίνει απτή, προσεγγίσιμη, κατανοητή, μόνο αν ιδωθεί εντός της κανονικής ροής της καθημερινής ζωής. Με την προϋπόθεση ότι η καθημερινή ζωή γίνεται αντιληπτή *ως μια ανειρήνευτη κατάσταση πολέμου*, όπου η κυριαρχία δεν δωρίζεται στον φορέα της, με τον ίδιο τρόπο που ο φορέας της κυριαρχίας, δεν την αποποιείται εκτός και αν αναγκαστεί να το πράξει. Πρόκειται για ένα συγκρουσιακό πεδίο, με τη κατάσταση εξαίρεσης να ξεπροβάλλει ως μια ακόμη πράξη στο διαρκές δρώμενο της κανονικότητας, που επιτείνει, διαστέλλοντας στα ακραία όρια της, την ήδη πραγματωμένη κατάσταση πολέμου.

του 19ου αιώνα, Ο Μπένγιαμιν χρησιμοποιεί τον όρο αρκετά συχνά στο ανολοκλήρωτο έργο του για την έννοια της Ιστορίας και το πολιτισμό της νεωτερικότητας. Ο πλάνητας (*flaneur*), περιπλανιέται στα περιθωριοποιημένα “κατώφλια” της πόλης, εκεί όπου ο μεσσιανικός χρόνος του Μπένγιαμιν μπορεί να πραγματωθεί οποιαδήποτε στιγμή. Βλέπε ενδεικτικά: W. Benjamin, «*Ορισμένα Μοτίβα στον Μπωντλαίρ*», στο Σ. Μπωντλαίρ, *Ένας Λυρικός στην Ακμή του Καπιταλισμού*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1994, σσ. 145-148

Στο σύγχρονο καπιταλιστικό υπόδειγμα, το κράτος ως ο κύριος και καθοριστικός φορέας της κυριαρχίας αποκτά λειτουργίες και ρόλους, που δεν είναι πια εφικτό να απεικονιστούν μέσω μιας κλασσικής θεώρησης περί του κράτους έκτακτης ανάγκης, ακριβώς γιατί το σύγχρονο κράτος ως καθοριστική έκφραση της κυριαρχίας αναδομείται μέσω της εξαίρεσης ως κράτος έκτακτης ανάγκης, αποκτώντας πολλαπλές και σύνθετες λειτουργίες, από τις οποίες η εξαίρεση εκβάλλει ως ισχυρή πιθανότητα που δυνητικά πραγματώνεται σε κάθε καμπή της διαρκούς πολεμικής κατάστασης¹⁶.

Ακριβώς γιατί το κράτος τοποθετείται στο κέντρο αυτής της πολεμικής κατάστασης, *την οποία παράγει και ταυτόχρονα ζορκίζει*. Με την έννοια ότι η κατάσταση πολέμου που δυνητικά κυοφορεί την εξαίρεση συνιστά το οικείο περιβάλλον συγκρότησης του κράτους ως ισχυρής οντότητας, ως αποτέλεσμα της ιδιοσυστασίας της κυριαρχίας που κατασκευάζει έναν καμβά αέναου πολέμου, στον οποίο προστίθενται διαρκώς πιθανές συρράξεις ως ενδεχόμενες εξαιρέσεις. Η εξαίρεση ενυπάρχει εντός αυτής της πολεμικής κατάστασης, ως σύνθετο αποτύπωμα του αμφίροπου συσχετισμού δύναμης ανάμεσα στο κανονιστικό πλαίσιο της κυριαρχίας και στους υποτελείς της.

Έλλογα δεν πρόκειται εδώ για την ανάδυση δύο διαυγών και συμπαγών στρατοπέδων όπου από τη μία πλευρά της όχθης βρίσκονται συγκεντρωμένες οι δυνάμεις της κυριαρχίας, και στην άλλη οι δυνάμεις των “αποσυνάγωγων” αυτής. Αυτό που πραγματικά συμβαίνει είναι ότι το κράτος, οι θεσμοί και κανονιστικές λειτουργίες του, εισβάλλουν σε κάθε πτυχή της ζωής των επικυρίαρχων, τη καθορίζουν, τη δρομολογούν, τη στρέφουν, προς τη κατεύθυνση της διαρκούς ενσωμάτωσης,

¹⁶ Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει άρθρο του Ιταλού διανοητή Giorgio Agamben για την επιβολή κατάστασης έκτακτης ανάγκης στη Γαλλία, ύστερα από μία σειρά τρομοκρατικών χτυπημάτων. Αποπειράται να εξηγήσει τη μετατροπή και μετάβαση από το κράτος δικαίου στο κράτος ασφάλειας. Giorgio Agamben: «De l'Etat de droit à l'Etat de sécurité», *Le Monde*, 30/01/2016
παράτιθεται στο: http://www.lemonde.fr/idees/article/2015/12/23/de-l-etat-de-droit-a-l-etat-de-securite_4836816_3232.html#zYeV2g215rf4J6XP.99 ημερομηνία πρόσβασης :30/01/2016

στους σκοπούς της κυριαρχίας. Ο ατομικός κύκλος ζωής φέρει στο σώμα του τις ανοικτές πληγές της επίπονης συνάντησης του ατομικού υποκειμένου με το κράτος της κυριαρχίας, που λειτουργεί ως οιονεί δύναμη αποτροπής διάρρηξης του δοσμένου ορίζοντα της κυριαρχίας¹⁷.

Πρόκειται για μια πολεμική κατάσταση που εκτείνεται από την μικροκλίμακα της ατομικής εκφοράς της ζωής¹⁸, μέχρι την καθολική της εκδοχή, ως οικουμενική ατομικότητα. Σε αυτή την αχανή περιοχή που συνιστά θέατρο κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών συρράξεων, αναφύονται συνεχώς καταστάσεις εξαίρεσης που συνδέονται οργανικά, με το πολεμικό χαρακτήρα της κυριαρχίας. Εξαιρέσεις που επιτείνουν την πολεμική κατάσταση δημιουργώντας ένα αφόρητα αποπνικτικό πλαίσιο για την εύρυθμη λειτουργία της κανονικότητας, εξωθώντας την κυριαρχία στο να αναβαπτιστεί ως κράτος έκτακτης ανάγκης, αποφασίζοντας την εξαίρεση, ανακατασκευάζοντας τις δομές της κανονικότητας.

Είναι μια απόφαση που συνιστά καταφατική αποδοχή της βίαιης φύσης της κυριαρχίας, όπου το κράτος της, ανασυστήνεται ως κράτος έκτακτης ανάγκης όχι μόνο ως παράδειγμα διακυβέρνησης, όπως υποστηρίζει ο **Giorgio Agamben** στο δοκίμιο του, *Κατάσταση Εξαίρεσης*¹⁹ αλλά ακόμη περισσότερο, ως *πολεμικό κράτος* που προτάσσει την εξαίρεση ως δυνητική, δυναμική

¹⁷ Οι βιοπολιτικές αποδόσεις, για παράδειγμα, της στρατιωτικοποίησης της περιθωριοποίησης από τον νεο-φιλελεύθερο κράτος είναι ενδεικτικές των διαφορετικών κλιμάκων και τόπων εξουσίας και κυριαρχίας, από το ανθρώπινο σώμα μέχρι σύγχρονες μορφές διατοπικών εγκλεισμών. Βλ. Σχετικά: Esposito R (2008) *Bios: Biopolitics and Philosophy*. μετφ. T. Campbell. Minneapolis: University of Minnesota Press & στο Vasudevan A, McFarlane C and Jeffrey A (2008) «Spaces of enclosure». *Geoforum* 39:1641–1646

¹⁸ Ο όρος γεωμετρίας εξουσίας (geometry power) προερχόμενος από το κλάδο της πολιτικής γεωγραφίας, περιγράφει ακριβώς αυτό: τις διαφορετικές σχέσεις εξουσίας σε ένα χωρο-χρονικό πεδίο που εκτείνεται παγκόσμια και συναντάνται σε διάφορες μικροκλίμακες, εκφραζόμενο μέσα από σχέσεις διαφορετικών ομάδων και ατόμων. βλ. Massey, D. (1993) 'Power-geometry and a progressive sense of place', in J. Bird, B. Curtis, T. Putnam, G. Robertson and L. Tickner (επιμ.) *Mapping the Futures: Local Cultures, Global Change*, Λονδίνο: Routledge, pp.59–69.

¹⁹ Agamben Giorgio, *Κατάσταση Εξαίρεσης*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2015, σ. 56

έκβαση, πάντοτε παρούσα ως εκδοχή ανάνηψης της κυριαρχίας. Σε αυτή τη θεώρηση συνάδει, και εν πολλοίς αντιστοιχεί, το υπόδειγμα του σύγχρονου κράτους από το οποίο αποβάλλονται λειτουργίες που σχετίζονται με τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, ενώ προστίθενται νέες και επεκτείνονται πρότερες, που αφορούν την εμπέδωση του χαρακτήρα του κράτους ως πολιτικού, οικονομικού και κατασταλτικού μηχανισμού κυριαρχίας, ως μια πραγματωθείσα ανομολόγητη ομολογία, ότι εντός ενός πολεμικού περιβάλλοντος, οι αναδυόμενες εξαιρέσεις αλλάζουν δραματικά το πλαίσιο της οικείας κανονικότητας, δημιουργώντας μια εξαιρετικά νέα, εκδοχή αυτής.

Οι αναβλύζουσες πηγές αυτής της ραγδαίας μεταβολής στην οποία εντάσσεται το σύγχρονο κράτος, είναι ταυτόχρονα, κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές. Εδράζονται στα συνεκτικά στοιχεία της υφιστάμενης κυριαρχίας, και εξωτερικεύονται σε όλο της το εύρος, λαμβάνοντας την πολλαπλή μορφή της εξαίρεσης, η οποία με αυτό το τρόπο προτάσσεται ως ένα καθαρό κοινωνικό και πολιτικό γεγονός, ως μια κατάσταση που φέρει στα χαρακτηριστικά της τόσο τις αιτίες που τη γέννησαν, όσο και τις προοπτικές στις οποίες υπόκειται. Η εξαίρεση ως πολιτικό γεγονός λοιπόν, που σχηματίζεται ως κράτος έκτακτης ανάγκης είναι ήδη μια πραγματικότητα στους τόπους της κανονικότητας, ενώ είναι ήδη μια νέα εκφορά της κανονικότητας όταν αναγγέλλεται ως εξαίρεση.

Η εξαίρεση εντός της κοινωνικής, πολιτικής και νομικής γεωγραφίας που συγκροτείται από τη προαναφερθείσα οπτική, αναδύεται ως η αντίθεση ανάμεσα στην εφαρμογή της κανονικότητας και στην αναστολή αυτής της εφαρμογής, *ως απόρροια του μαρασμού του πολιτικού και νομικού πλαισίου της κανονικότητας*, ώστε να εκπληρωθεί ο σκοπός της εξαίρεσης, που ταυτίζεται με τον οιονεί στόχο του καθεστώτος, αναφορικά με τη διατήρηση και διαιώνιση των πυρηνικών στοιχείων της κυριαρχίας. Ωστόσο η αντίθεση ανάμεσα στην εφαρμογή του κανόνα και στην αναστολή αυτής της εφαρμογής, αποτελεί μόνο τη μια πλευρά του ζητήματος. Η πιο σημαντική και συνήθως

συσκοτισμένη πλευρά, συνδέεται με τη διαστολή των ορίων της κανονικότητας, μέσω της συστολής του πλαισίου αναφοράς που τη συγκροτούσε, πριν την πραγμάτωση της εξαίρεσης. Έτσι η αναστολή της εφαρμογής του κανόνα που ενείχε ρόλο συνεκτικό της πρότερης κανονικότητας, μετουσιώνεται σε μια διαρκή αν και ασυνεχή αλληλουχία μετάλλαξης των ορίων και του πλαισίου κυριαρχίας, της οποίας η εξαίρεση προβάλλει, ως η δεσπόζουσα έκφρασή της.

Η κανονικότητα με αυτόν τον τρόπο, απαγκιστρώνεται από τα κανονιστικά όρια του εαυτού της, χωρίς ωστόσο να τα αποκηρύσσει, χρησιμοποιώντας την εξαίρεση ως δούρειο ίππο, για την ευόδωση αυτής της απαγκίστρωσης.

Από αυτή τη σκοπιά, η εξαίρεση υφίσταται εντός της δυναμικής της ιστορίας, ως εκφορά της ιστορικά αμφίροπης αναμέτρησης εντός του πολεμικού περιβάλλοντος της κυριαρχίας. Σε ρήξη τόσο με το στεγνό ιστορικισμό όσο και το φτωχό εμπειρισμό, που προτείνουν τη κατάσταση εξαίρεσης ως εργαλειακή διαδικασία, φυσικό παράγωγο της κυριαρχίας, που επαναλαμβάνεται με γνωστούς τρόπους με μια εξίσου γνωστή περιοδικότητα. Ακριβώς γιατί η κατάσταση εξαίρεσης, είναι κάτι πολύ περισσότερο από ωμή έκφραση της κυριαρχίας, είναι κάτι πολύ βαθύτερο και εκτατικότερο από το γραμμικό αποτύπωμα της πρωτόλειας αντίφασης ανάμεσα στον κανόνα και στην εφαρμογή του.

Είναι ταυτόχρονα δήλωση κυριαρχίας, κραυγή απόγνωσης, αποδοχής αδυναμίας, προβολή ενός μέλλοντος μη πεπερασμένου, μη εγκλωβισμένου, στα δοθέντα όρια της κανονικότητας.

Γ. Βία, Δίκαιο, Εξαίρεση

Υφίστανται δύο δεσπόζουσες θεωρήσεις αναφορικά με τη σχέση του δικαίου με τη κατάσταση εξαίρεσης. Η πρώτη εκφέρεται από τον Carl Schmitt όπου είναι εμφανής η απόπειρα σύνδεσης του δικαίου της κανονικότητας με το δίκαιο της εξαίρεσης²⁰, ώστε με αυτό το τρόπο, να νομιμοποιηθεί η αποφασιστική ισχύς του φορέα της κυριαρχίας, ενώ στην έτερη που προτείνεται από τον Giorgio Agamben, προτάσσεται η απόσπαση της κατάστασης εξαίρεσης από το δίκαιο, με την εξαίρεση να προβάλλεται ως ένας χώρος ανομίας, ως ένας χώρος, χωρίς δίκαιο.²¹

Το ερώτημα που αρχικά επιβάλλεται να απαντηθεί, αφορά στο αν κατά την διάρκεια της αναγγελίας της κατάστασης εξαίρεσης πραγματώνεται μια χωρική και χρονική περιοχή όπου το πλαίσιο δικαίου της κανονικότητας αναστέλλεται. Η αναστολή του δικαίου με την αναγγελία της εξαίρεσης από το φορέα της κυριαρχίας, θα σήμαινε ότι μέχρι την έλευση αυτής της αναγγελίας, υπήρχε μια ομαλή εξέλιξη της κανονικότητας, όπως επίσης ότι και το δίκαιό της, παρέμενε ως μια συμπαγής αμετάβλητη περιοχή, σε ένα καθεστώς κυριαρχίας, που τίποτα δεν συμβαίνει. Η πραγματικότητα ωστόσο, στο καθεστώς της κυριαρχίας είναι πολύ διαφορετική, με τη *κατάσταση πολέμου που πραγματοποιείται αέναα εντός της κυριαρχίας*, να μεταβάλλει διαρκώς το μορφολογικό περιβάλλον, μαζί και τις πολιτικές, οικονομικές και νομικές ζώνες που το οριοθετούν.

Οι ωδίνες της κυριαρχίας, εντός της κανονικότητας όπως και κατά τη διάρκεια της μετάβασης σε μια νέα κανονικότητα, μέσω της εξαίρεσης -ως πραγματωμένη κατάσταση- εντός της κανονικότητας που αποχωρεί, κατασκευάζουν ένα μοντέλο δυαδικής πραγματοποίησης της κυριαρχίας, όπου η κανονικότητα που αναχωρεί και αλλάζει, σε συνέργεια με την εξαίρεση που

²⁰ Carl Schmitt, *Πολιτική Θεολογία*, εκδόσεις Λεβιάθαν, Αθήνα 1994, σ. 19-20

²¹ Agamben Giorgio, *Κατάσταση Εξαίρεσης*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2015, σ. 87

συνιστά βίαιη εισδοχή και προϋπόθεση αυτής της μετουσίωσης, επιφέρουν μια κοσμογονία πολιτικών, οικονομικών και νομικών μεταστάσεων σε όλο το σώμα της κυριαρχίας. Συνεπώς η κατάσταση δικαίου δεν συνιστά μια λιμνάζουσα κατάσταση, εντός μιας λιμνάζουσας κανονικότητας, αλλά αντίθετα υπόκειται, - στο δυναμικό και συνεχώς μεταβαλλόμενο πλαίσιο της κανονικότητας, δηλαδή της κυριαρχίας που αναπροσαρμόζεται μέσω των εξαιρετικών καταστάσεων που ενυπάρχουν και *συνταξιδεύουν με την εκπνέουσα, και ταυτόχρονα επελαύνουσα κανονικότητα.*

Επιπρόσθετα, το καθεστώς της κυριαρχίας δεν αναστέλλεται σε καμία στιγμή της κανονικότητας, δηλαδή της διαρκούς πολεμικής κατάστασης, όπως και σε καμία στιγμή της μετάβασης του καθεστώτος σε μια νέα κανονικότητα, ούτε ακόμη και τη στιγμή της αναγγελίας της ολοκλήρωσης αυτής της μετάβασης, μέσω της νομικής επικύρωσης της εξαίρεσης. Η κυριαρχία δεν πραγματώνεται ως αναστολή αλλά ανάστροφα ως απόπειρα *διαρκούς διαστολής του ζωτικού της χώρου*, του οποίου το δίκαιο συνιστά θεμελιώδη ερεισματική αναφορά του. Επιπλέον η απόφαση της εξαίρεσης από τον φορέα της κυριαρχίας, δηλαδή από το κράτος, δεν προκαλεί την γέννηση μιας κενής περιοχής δικαίου εντός της κυριαρχίας, αλλά κατασκευάζει εντός της κανονικότητας μια νέα περιοχή διασταλτικής κυριαρχίας, όπου το υφιστάμενο δίκαιο συντηρείται και μεταβάλλεται, επεκτείνοντας περαιτέρω *την νομική ισχύ του πολιτικού χαρακτήρα της κυριαρχίας.*

Με αυτή την έννοια η κυριαρχία, ως κανονικότητα και ως εξαίρεση, τοποθετημένη εντός της δυναμικής της πολεμικής κατάστασης, αποτελεί η ίδια ένα διαρκές διακύβευμα για τον φορέα της όσο και για τους αντιπάλους της, καθιστώντας ταυτόχρονα διηνεκές επίδικο, την ολότητα πολιτική, οικονομική και δικαιοϊκή, του χώρου της κυριαρχίας. Το δίκαιο δεν μπορεί να αποσπαστεί τεχνητά από το πραγματολογικό και μορφολογικό φορτίο της κυριαρχίας, ακριβώς γιατί αποτελεί την έκφραση της βίαιης ισχύος της κυριαρχίας. Ως βία που συντηρεί και θρέφει την πολεμική

κατάσταση, ως η βία που επιβάλλει μια νέα κανονικότητα πραγματώνοντας την εξαίρεση και αναγγέλλοντας την, ως η βία που συντηρεί και πραγματώνει νέες μορφές δικαίου υποκύπτοντας στην εξαίρεση, και ως η βία τέλος, που θεσμοθετεί το νέο δίκαιο που ήδη υπάρχει όταν αναγγέλλεται την εξαίρεση, η οποία έχει ήδη διαβεί τον Ρουβίκωνα της κανονικότητας.

Το αδιανόητο που πραγματικά συμβαίνει δεν αφορά όπως ο Giorgio Agamben διατείνεται, στη αδιανόητη εκβολή ενός νομικού κενού, ως απόρροια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης,²² αλλά ως το αδιανόητο, που θέτει το καθολικό πρόταγμα της κυριαρχίας ως συνεχές επίδικο, με τη βίαιη παρεμβολή ασυνεχών καταστάσεων εξαίρεσης, στις οποίες υποτάσσεται, εγκολπώνει και σχηματοποιεί η κυριαρχία σε νέα κανονικότητα, ενώ ταυτόχρονα αποπειράται να αποφύγει, ακριβώς γιατί δυνητικά μπορούν να μετουσιωθούν σε οριστική ρήξη με το όλο του πραγματολογικού και μορφολογικού της προτάγματος.

Η κυριαρχία ως πολιτικός, οικονομικός και χώρος δικαίου δεν συνιστά διακύβευμα όταν κατοχυρώνεται νομικά η εξαίρεση μέσω της αναγγελίας της, αλλά στην ενεργή πολεμική ζώνη χωρική και χρονική που παρεμβάλλεται ανάμεσα στην αναχώρηση και στην έλευση της νέας κανονικότητας, ως νέα και δυνητική ιστορική έκβαση της κυριαρχίας, που εκβάλλει από τα συντρίμια της διαρκούς πολεμικής κατάστασης. Σε αυτόν τον εξαιρετικά πυκνό και όχι κενό, πολιτικά, οικονομικά, νομικά και ιστορικά χώρο και χρόνο, ανασυστήνεται το παρόν της κυριαρχίας, είτε ως αναδυόμενη νέα κανονικότητα, είτε ως ενδεχόμενη ριζική διάρρηξη του καθολικού υποδείγματος της κυριαρχίας.

Παράλληλα, η οπτική που εμφορείται από την αποδοχή της θέσης του Carl Schmitt²³ πως στην κατάσταση εξαίρεσης που προκύπτει ως απόφαση του φορέα της κυριαρχίας, συνεχίζει να

²² Agamben Giorgio, *Κατάσταση Εξαίρεσης*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2015, σ. 88

²³ Carl Schmitt, *Πολιτική Θεολογία*, εκδόσεις Λεβιάθαν, Αθήνα 1994, σ. 19-20

υφίσταται μια έννομη τάξη, η έννομη τάξη της κυριαρχίας, η οποία αναστέλλεται μόνο για το φορέα της κυριαρχίας, ώστε να είναι σε θέση να επιτελέσει τον υπερβατικό του ρόλο, βρίσκεται με διαφορετικό τρόπο σε πλήρη αντίθεση προς την πραγματικότητα. Δεδομένου, ότι κατά την αναγγελία της κατάστασης εξαίρεσης όπως δεν αναστέλλεται το πλαίσιο δικαίου, ούτε ο φορέας της κυριαρχίας αποκόπτεται τεχνητά από το περιβάλλον της κυριαρχίας, μη διαχωριζόμενος ταυτόχρονα ούτε από την ισχύουσα έννομη τάξη, η οποία την στιγμή της αναγγελίας της εξαίρεσης είναι ταυτόχρονα, *το δίκαιο που αναχωρεί, το δίκαιο που απομένει, το δίκαιο που δημιουργείται*. Σε αυτή την καθόλου αδιατάρακτη πορεία, ο φορέας της κυριαρχίας πραγματώνεται ως καθοριστική παράμετρος της διαρκούς κατάστασης πολέμου, όπου η κυριαρχία διακυβεύει την οντολογική της διαίωσιση καθώς τίθενται σε κρίση, το σύνολο των αποκρυσταλλώσεων της κανονικότητας, μαζί και του δικαίου της. Είναι σε αυτή την κρίσιμη καμπή, που αναδύεται η βία, η έννομη βία της κανονικότητας που αναχωρεί και που ταυτόχρονα επέρχεται, λειτουργώντας ως όρος ανάσχεσης και αποτροπής κάθε δυνητικής πιθανότητας, ακύρωσης αυτής της έλευσης.

Ο Walter Benjamin στο δοκίμιό του «*Για μια Κριτική της Βίας*» αποφαινεται, ότι «*Κάθε μορφή βίας ως μέσο είναι είτε βία που θεσπίζει, είτε βία που συντηρεί το δίκαιο. Όταν δεν αξιώνει τίποτε από αυτά τα δύο, παραιτείται από κάθε εγκυρότητα*»²⁴.

Μια θέση που τοποθετεί το ζήτημα της βίας στους τόπους του δικαίου, στους τόπους που επιβεβαιώνεται ή που δυνητικά υπερβαίνεται, ο ορίζοντας της καθεστηκυίας κυριαρχίας.

Καθώς, αν το δίκαιο της κανονικότητας, υφίσταται ως μέσο συντήρησης αυτής, τότε η έννομη βία της κανονικότητας λειτουργεί επίσης ως μέσο συντήρησης του δικαίου του οποίου είναι αναπόσπαστη πλευρά. Το βασικό περιεχόμενο της έννομης βίας της κανονικότητας δεν αλλάζει κατά την αναγγελία της κατάστασης εξαίρεσης. Αλλάζει η μορφή, η ένταση και η έκταση αυτής.

²⁴ Benjamin Walter, *Για μια κριτική της βίας*, εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα 2011, σ.16

Διηνεκής σκοπός η διατήρηση της κυριαρχίας και του αρχετυπικού χαρακτήρα του δικαίου της, μέσω η χρήση βίας ως έννομο παράγωγο του δικαίου της κανονικότητας, που στη κατάσταση εξαίρεσης παραμένει το δίκαιο της κυριαρχίας, που επιβάλλεται με νέες μεθόδους, σε μια νέα κανονικότητα, με τον ίδιο πάντα σκοπό.

Την αδιάλειπτη και απρόσκοπτη ηγεμονία της κυριαρχίας, επί του υποκειμένου, της εν δυνάμει ανατροπή της. Από αυτή τη σκοπιά το δίκαιο της κατάστασης εξαίρεσης δεν είναι συντριπτικά διάφορο σε σχέση με το δίκαιο της κανονικότητας. Ακριβώς γιατί η κατάσταση εξαίρεσης δεν συνιστά μια ιδιαίτερη ανωμαλία εκτός της κανονικότητας αλλά μια δυναμική επιλογή εντός της, που έχει ήδη προβλεφθεί καθώς οι πολιτικοί, οικονομικοί και κοινωνικοί όροι αναγγελίας της, εκ μέρους της κυρίαρχης τάξης, ενυπάρχουν εν υπνώσει, σε όλο το εύρος της κανονικότητας.

▪ Η μορφή δικαίου που δημιουργείται κατά τη μετουσίωση της εξαίρεσης σε μια νέα κανονικότητα είναι τελικά μια εντελώς νέα μορφή δικαίου;

Το δίκαιο που απορρέει λόγω της συγκεκριμένης μεταβολής στην φυσιογνωμία της κυριαρχίας, δεν συνιστά μια εντελώς νέα μορφή δικαίου, ακριβώς γιατί το νέο υπόδειγμα κανονικότητας που προκύπτει δεν είναι μια εκδοχή εχθρικής της πρότερης, αλλά μάλλον ασυνεχής τομή και συνέχεια του καθεστώτος κυριαρχίας με τη κατάσταση εξαίρεσης που κατασκευάζει η κυρίαρχη κανονικότητα, να συνιστά το σύνθετο δυναμικό αποτύπωμα του δικαίου που εκπνέει, του δικαίου που διατηρείται, του δικαίου που προκύπτει, ως χωροχρονική διαστολή της γεωγραφίας δύναμης της κυριαρχίας. Ως απόπειρα σχετικής αναδόμησης των όρων δικαίου της περιόδου της κανονικότητας, που είναι ταυτόχρονα μια ανακατασκευή του υφιστάμενου δικαίου ώστε αυτό να προσιδιάζει, στην προτεραιότητα της βίαιης αντιμετώπισης του ενδεχομένου απειλής της κανονικότητας και του δικαίου της με ολική καταστροφή.

Τούτο διότι, μόνο μια απειλή ριζικής ανατροπής της κυριαρχίας, άρα και της κανονικότητας άρα και του δικαίου της, συνιστά τη δυνατότητα δημιουργίας νέου δικαίου.

Πρέπει να είναι διαυγές, ότι η κανονικότητα έχει δίκαιο. Έχει το δίκαιο της κυριαρχίας της. Η κατάσταση εξαίρεσης στην οποία σύρεται η κανονικότητα που εκπνέει, δανείζεται και αναδιπλασιάζει το δίκαιο της κυριαρχίας, της οποίας αποτελεί απότοκη εκφορά. Αυτή η εκδοχή του δικαίου αντιδιαστέλλεται προς αυτή που συνιστά μια εντελώς καινούργια εκφορά του, απόρροια της ριζικής αλλαγής των όρων ύπαρξης της κυριαρχίας. Πρόκειται για το δίκαιο του δεσμώτη που δραπετεύει, και επιστρέφει με τη φλόγα της απελευθέρωσης του, ανά χείρας. Πρόκειται για το δίκαιο της επαναστατικής υπέρβασης του πεπερασμένου ορίζοντα της κανονικότητας, με πυξίδα τη βία που καταργεί κάθε πρότερη έννοια νομιμότητας, όπως και κάθε έννοια δικαίου που αφορά την υπό αμφισβήτηση κυριαρχία.

Δ. Κατάσταση εξαίρεσης, αληθινή και ψευδής

Η ακηδία του φιλοσοφικού στοχασμού να απεγκλωβιστεί από τον θετικισμό ενός μεμψίμοιρου εξελικτισμού, είναι που προτείνει τη κατάσταση εξαίρεσης ως το νομικό τέχνασμα μιας εξόφθαλμης πολιτικής αναγκαιότητας. Έτσι η ιστορία γίνεται αντιληπτή ως μια γραμμική αλληλουχία γεγονότων, που υποτάσσεται σε μια περίπου βέβαιη και αυταπόδεικτη προοδευτική κίνηση, όπου η κυριαρχία σε χρόνο ομογενή και κενό, επιβάλλει τη στοχοθεσία της, χωρίς αντίθετη προοπτική.

Η κατάσταση εξαίρεσης που επικαλείται ο φορέας της κυριαρχίας, είναι ανακατασκευασμένη κανονικότητα, είναι μια νέα κανονικότητα, είναι η διαχείριση της κρίσης των δομικών στοιχείων της κυρίαρχης κανονικότητας, είναι ωστόσο ταυτόχρονα και η εν δυνάμει πιθανότητα περαίωσης της ηγεμονίας του καθεστώτος κυριαρχίας. Η θεώρηση που επιτάσσει να στραφεί το «βλέμμα της ιστορίας» στις εξαιρετικές καταστάσεις,²⁵ στις εξαιρετικές περιπτώσεις, που κατασκευάζει η κυριαρχία, ως κριτήριο για την κατανόηση της ουσίας της κανονικότητας, είναι μια θεώρηση που επιδιώκει, να υποβαθμίσει τη κανονικότητα στα πεπερασμένα όρια μιας κατασκευασμένης κατάστασης εξαίρεσης, που προτάσσεται ως η πλέον αυθεντική στιγμή της.

Η πραγματικότητα ωστόσο αφορά σε μια διαδικασία διαρκούς μετάλλαξης της κανονικότητας ως συνέπεια της διαλεκτικής όσμωσης με τα κοινωνικο-πολιτικά και οικονομικά εξαγόμενα, που προσδιορίζουν τον χαρακτήρα αυτής της μετάλλαξης. Όπως και στα μέσα που χρησιμοποιούνται ώστε η κάθε μετάλλαξη να ενσωματωθεί ως δομική πλευρά της κανονικότητας.

²⁵

Από αυτή τη σκοπιά, οι καταστάσεις εξαίρεσης που επικαλείται η κυριαρχία, είναι επίκληση στη διατήρηση των βασικών όρων κίνησης της κανονικότητας, δεδομένου ότι η κάθε κατάσταση εξαίρεσης είναι έκφραση της κάθε εκφοράς κανονικότητας που κάθε στιγμή είναι αναγκαία, για να αναπαράξει -η κυριαρχία- τον εαυτό της.

Η κατάσταση εξαίρεσης της κυριαρχίας, δεν αποδεικνύει τίποτα, που δεν έχει ήδη αποδειχθεί στους κόλπους της κανονικότητας. *Η κατάσταση εξαίρεσης δεν κρύβει το μυστικό της κυριαρχίας. Ακόμη περισσότερο δεν το αποκαλύπτει.* Αν αποδεικνύει και αν αποκαλύπτει κάτι, ως επίκληση και ως νομική και πολιτική κατασκευή της, είναι το εύρος, το βάθος και τις δυνατότητες προσαρμογής της κυριαρχίας, στην αναγκαιότητα αποτροπής της ανατροπής της.

Η κατάσταση εξαίρεσης το μόνο που τελικά αποδεικνύει είναι ότι η κανονικότητα είναι *διαρκής διαδικασία αποφυγής μιας πραγματικής κατάστασης εξαίρεσης μέσω της ψευδούς αναπαράστασής της.*

Το βιβλικό μυστικό της κίβδηλης κατάστασης εξαίρεσης εξαντλείται, στο ότι θα συνεχίζει να υφίσταται ως επίκληση της κυριαρχίας, για όσο η τελευταία, θα υπερασπίζεται την αποτροπή της. Δηλαδή την εν δυνάμει συνάντησή της κανονικότητας, με το γεγονός της οριστικής, ιστορικής υπέρβασής της, *στην απευκαία για την κυριαρχία,- συνάντηση με τη πραγματική κατάσταση εξαίρεσης.*

Η σύγχρονη εξαίρεση της κυριαρχίας στο δυτικό μοντέλο καπιταλιστικής δημοκρατίας, μοιάζει με το καθεστώς του *'Para Doc' Duvalier*, στην Αϊτή. Ένα απέραντο *Port-au-Prince*,²⁶ όπου η απόλυτη εξουσία του Κυρίαρχου, πραγματώνονταν με μέσο τους αστυνομικούς με τα κατάμαυρα γυαλιά, ώστε τα επίδοξα θύματα της βίας τους, να μην είναι σε θέση να αντιληφθούν οποιαδήποτε σύσπαση του βλέμματος, οποιοδήποτε συναίσθημα. Ούτε καν το μίσος ή την αδιαφορία, των

²⁶ Greene Graham, *Οι Θεατρίνοι*, εκδόσεις Ψυχογιός, Αθήνα 1984

βασανιστών τους.

Ακριβώς γιατί η εξαίρεση της κυριαρχίας, δεν αποτελεί μια τυχαία έξαρση βίας, ή μια στιγμή διασάλευσης της ομαλότητας της κανονικότητας. Δεν εμφορείται, ούτε καθορίζεται από τη παράλογη ή την ανορθόδοξη αντίδραση του καθεστώτος απέναντι στη πιθανότητα ανατροπής του. Καθώς αποτελεί εσωτερική συστημική λειτουργία του, που ενεργοποιείται ως μεθοδική, προληπτική, όπως και κατασταλτική βίαιη και ασυνεχής παρεμβολή ανανέωσης των ρυθμών κίνησης της κανονικότητας, ταυτόχρονα ως διασταλτική αναπροσαρμογή των ζωνών ασφαλείας απέναντι στον εσωτερικό εχθρό. Στο κοινωνικό και πολιτικό περιθώριο της κανονικότητας, που επιβιώνει σε σύγχρονες κατακόμβες, εκτός της, ωστόσο εντός της κυριαρχίας, που καθορίζει και δομεί τα όρια της κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας.

Η πραγματική εξαίρεση, ενεργοποιείται ως ενδεχόμενη ιστορική εκβολή, με αφορμή τη κίβδηλη εξαίρεση της κυριαρχίας, στρεφόμενη ενάντια στην κανονικότητα, ενάντια στη διαρκή, άοκνη και χωρίς αρχή και τέλος ολοκλήρωση της, σε ένα "εξαιρετικό καθεστώς" βίας, καταστολής και οιονεί συστολής των ορίων ελευθερίας του κοινωνικού περιθωρίου. Καθώς, κάθε κατασκευασμένη εξαίρεση της κυριαρχίας,- χτίζει ένα ακόμη δωμάτιο, στις κατακόμβες των αποσυνάγωγων της κανονικότητας.

Απέναντι λοιπόν, στον εργαλειακό μεσσιανισμό της κατασκευασμένης εξαίρεσης, ανυψώνεται η πραγματική εξαίρεση ως εκείνη η πιθανή, ολοκληρωτική διάρρηξη του πλέγματος της κυριαρχίας,

που είτε ως κανονικότητα, είτε ως ψευδής εξαίρεση, εκφέρεται μέσω ενός φυσικού τελεολογισμού, τόσο εξωφρενικά αδιάβλητου, περίπου όσο και ο νόμος της βαρύτητας.

Η κυρίαρχη κανονικότητα λειτουργεί ως *ξενιστής για τη πραγματική κατάσταση εξαίρεσης*. Με την έννοια ότι γεννά στην ερεβώδη κίνηση της, όλες τις αντικειμενικές και υποκειμενικές προϋποθέσεις που καθιστούν δυνατή την αμφισβήτησή της.

Είναι σε τελική ανάλυση, η αποτροπή του ενδεχομένου έλευσης ή η καταστολή μιας πραγματωμένης έλευσης μιας κατάστασης εξαίρεσης, που οδηγεί τη κυρίαρχη κανονικότητα στο να μεταβάλλει τα όρια ύπαρξης του καθεστώτος. Αναδημιουργείται με αυτή την έννοια, μια κυρίαρχη κανονικότητα διαστελλόμενη στον χρόνο και στον χώρο, οικειοποιούμενη την απειλή της ανατροπής της, μετατρέποντας την, σε μέθοδο νομική και πολιτική, ώστε να την αναστείλει.

Η αμετροέπεια της κυριαρχίας αναφορικά με τη χρήση της κατάστασης εξαίρεσης είναι παροιμιώδης. Μοιάζει σαν στις πλείστες των περιπτώσεων να επιλέγεται η τεχνητή δημιουργία καταστάσεων εξαίρεσης²⁷ ώστε να δρομολογηθούν αλλαγές στο πεδίο της οικονομίας ή της πολιτικής που δεν θα ήταν δυνατό να εφαρμοστούν χωρίς αντιδράσεις. Είναι η στιγμή που επιλέγεται να αναγγελθεί μια κρίσιμη κατάσταση, μια κατάσταση εξαιρετική που επιβάλλει την αναστολή των ορίων ελευθερίας των πολιτών, την επιβολή οικονομικών ή άλλων περιορισμών, που δίνουν την αίσθηση μιας μη κανονικής περιόδου, που ωστόσο ακόμη και αν -σε δεύτερο χρόνο- τυπικά αρθεί, *τα βασικά στοιχεία της προστίθενται στο σώμα της πρότερης κανονικότητας*. Γεγονός που αποδεικνύει ότι οι αναγγελθείσες και νομικά προβλεπόμενες καταστάσεις εξαίρεσης στα πλαίσια του σύγχρονου καπιταλιστικού υποδείγματος δεν είναι ανάγκη να λαμβάνουν τη μορφή της στρατιωτικής δικτατορίας, αλλά μπορούν να εγκολπώνονται οργανικά εντός της κανονικότητας-, ως

²⁷ Agamben, Giorgio. *Κατάσταση εξαίρεσης*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2007, σ. 65

νέες μορφές της, έστω και αν προτάσσονται ως εξαιρετικές περιπτώσεις.

Πρόκειται για μια δραματουργία της κυριαρχίας, που εμφανίζεται ιδιαίτερα πρόσφορη στο να δημιουργεί, ή αρτιότερα να κατασκευάζει η ίδια σκηνικό κρίσης, σκηνικό εξαιρετικής κατάστασης όχι μόνο για να υποβοηθηθεί στην εφαρμογή μη δημοφιλών πολιτικών και οικονομικών επιλογών, αλλά και για να πραγματώσει τους όρους εμφάνισης ενός *διαχρονικά αποτρεπτικού πλαισίου κάθε ενδεχόμενης απειλής ή αμφισβήτησης των κυρίαρχων πυλώνων της κανονικότητας*. Με αυτόν τον τρόπο, είναι η ίδια η κυρίαρχη κανονικότητα που *απελευθερώνει την κατάσταση εξαίρεσης από κάθε θεολογικό μυστικισμό και την υποτάσσει στο επίπεδο της εργαλειακής αξιοποίησης της, ως μέσο νομικό και πολιτικό ως προς τη διηγετική διαιώνιση της*.

Η κατάσταση εξαίρεσης μπορεί να ιδωθεί με τρόπο επαρκή, ως αναπόσπαστη, ως εμμενής δυνατότητα της κυρίαρχης κανονικότητας, και ταυτόχρονα ως διαδικασία αποτροπής έλευσης μιας πραγματικής εξαίρεσης που απορρέει ως δυνητικά επιβαλλόμενη, από το διαλεκτικό απόσταγμα υποκειμενικών και αντικειμενικών όρων και προϋποθέσεων.

Η γεωμετρία της εξαίρεσης είναι μια στιγμή της γεωμετρίας της κανονικότητας. Η κανονικότητα ανακατασκευάζει τον εαυτό της ως εξαίρεση, για να εμπεδώσει την ουσία της κυριαρχίας της. Η κυριαρχία αξιοποιεί την εξαίρεση, ώστε να εμβαθύνει, να επεκτείνει και να νομιμοποιήσει περαιτέρω τα εσωτερικά και εξωτερικά στοιχεία της ηγεμονίας της. Ωστόσο η πιθανότητα μετουσίωσης μιας τεχνητής, μιας κατασκευασμένης κατάστασης εξαίρεσης, σε μια εξαιρετική περίπτωση που δεν θα αντέχει εντός του δοθέντος ορίζοντα της κυρίαρχης κανονικότητας, παραμένει διαχρονικό διακύβευμα, πηγή τρόμου για την κυριαρχία, αιτία στρατηγικής αισιοδοξίας για τους «αβράκωτους» της κυρίαρχης κανονικότητας.

Η εξαίρεση της κυριαρχίας, ως απόπειρα εγκλωβισμού του επικυρίαρχου υποκειμένου, στα ασφυκτικά όρια της κανονικότητας αναπροσαρμόζει την αφήγηση που αφορά την πραγματική κατάσταση εξαίρεσης. Καθώς μια πραγματική εξαίρεση, που αμφισβητεί βίαια τους νόμους της κανονικότητας, δηλαδή το πλέγμα της κυριαρχίας, δεν είναι δυνατόν να εξαντλείται ως μια οιονεί άρνηση που αποφεύγει να μετατραπεί σε κατάφαση, ολοκληρώνοντας τον κύκλο της ως μέσο καταστροφής της πρότερης κανονικότητας.

Μια πραγματική εξαίρεση, δεν μπορεί να εξαιρεθεί από τον σκοπό να θέσει το περιεχόμενο και τη μορφή μιας νέας αφήγησης ελευθερίας, όπως και να συστηθεί ως δημιουργική διαδικασία καθολικού, πραξιακού αναστοχασμού των ιστορικά αδιανόητων -μέχρι πρότινος- ορίων που αυτή η ολοκληρωτική αλλαγή αφήγησης σημαίνει. Η πραγματική εξαίρεση δεν μπορεί να υπάρξει ως φιλοσοφική ή πολιτική ταυτολογία. Αποτελεί γέννημα μιας βίας που αποπειράται να αποσαθρώσει τους κυρίαρχους πυλώνες της κανονικότητας, και να οικοδομήσει μια νέα εκδοχή ζωής όπου η κυριαρχία θα ανήκει πλέον στο μέχρι πρότινος περιθώριο, της πρότερης κανονικότητας.

Η πραγματική εξαίρεση συνιστά το κοινωνικό και πολιτικό απόσταγμα μιας βίας βαθιά μεροληπτικής. Η πραγματική εξαίρεση μπορεί να είναι μόνο αποτέλεσμα βίαιης ανατροπής του κανονιστικού πλαισίου κυριαρχίας, ριζικής αναπροσαρμογής των όρων εκφοράς της, καθοριστική μετάλλαξη του φορέα, του περιεχομένου και της μορφής της. Προκύπτει ως η αδιανόητη συνάντηση της πιθανότητας με τη δυνατότητα συνολικής υπέρβασης του πρότερου πλαισίου κυριαρχίας και ταυτόχρονα συνιστά τη προταγματική αφετηρία μιας κοινωνικής, πολιτικής και ιστορικής εξέλιξης, κοινωνικά, πολιτικά και ιστορικά ασύλληπτης με τα μέσα και τις μεθόδους, που παρείχε το προηγούμενο μοντέλο κυριαρχίας.

Η πραγματική εξαίρεση είναι η βίαιη και οριστική υπέρβαση του ορίζοντα της κυριαρχίας, από τη καθολική έκφραση των αποσυνάγωγων αυτής. Η πραγματική εξαίρεση, είναι επανάσταση.

Ακριβώς για αυτό, δεν μπορεί να εξηγηθεί, να εννοιολογηθεί και να προσληφθεί, μέσα από το πεπερασμένο ορίζοντα που έθετε η κανονικότητα που ανετράπη. Αν κάτι τέτοιο ήταν δυνατόν, τότε δεν θα επρόκειτο για μια πραγματική εξαίρεση αλλά για μια καρικατούρα, που ποτέ δεν θα είχε αποσπαστεί, από τη πρότερη κυρίαρχη κανονικότητα.

Δύο βασικές θέσεις καθορίζουν το περιεχόμενο και τη μορφή της θεώρησης για την πραγματική εξαίρεση, που στη παρούσα μελέτη προτείνονται :

α) Η πραγματική εξαίρεση είναι οι ταυτόχρονες ωδίνες της κανονικότητας που αποχωρεί, και της αδιανόητης προοπτικής που προβάλλει, διαρρηγνύοντας τα όρια του πεπερασμένου κοινωνικοπολιτικού και δικαιοῦ ορίζοντα.

β) Η πραγματική, η αληθινή εξαίρεση, ή θα υπερβεί την κυριαρχία της κανονικότητας που τη γέννησε, ή δεν θα υπάρξει.

Η εκβολή της πραγματικής εξαίρεσης από την αθέατη πλευρά του ορίζοντα της κυριαρχίας, είναι μια επώδυνη και επίπονη διαδικασία κυοφορίας, που τα σημάδια της αποτυπώνονται με τρόπο αδιάλειπτο, πάνω στο σώμα της κυρίαρχης κανονικότητας. Αποτελεί διακύβευμα, κοινωνικό, πολιτικό και ιστορικό, αν αυτή η μακρά κυοφορία οδηγήσει στην γέννηση μιας πραγματικής εξαίρεσης.

Εάν αυτό συμβεί τότε θα επρόκειτο για μια “εξαίρεση αδιανόητη”²⁸, για μια συνάντηση πραγματικής εξαίρεσης και γυμνής ζωής, που είτε θα επικρατήσει το εξαιρετικά αδιανόητο, είτε θα επαναβεβαιωθεί το κανονικό της νοητής κυριαρχίας. Είτε θα γεννηθεί, το απροσδόκητο, είτε θα μακροημερεύσει η βεβαιότητα, της κανονιστικής κυριαρχίας.

Χρόνος και Ιστορία εμφανίζονται εδώ, λαιδορώντας,- κάθε προσπάθεια μιας γραμμικής και αποστειρωμένης αντίληψης, που υποβαθμίζει την ανθρώπινη ύπαρξη ως άγουσα και φέρουσα, από μια περίπου δεδομένη και απρόσβλητη ιστορική εξέλιξη. *Η ανθρώπινη πράξη, ως πράξη μιας οικουμενικής ατομικότητας, επιδρά καθοριστικά στον Χρόνο και στην Ιστορία, νοηματοδοτώντας τον χρόνο, και πράττοντας ιστορία.*

Η πραγματική εξαίρεση λοιπόν, ως γέννημα της ανθρώπινης πράξης, δηλαδή ως υλική κοινωνική απόδειξη, της δυνατότητας πλήρους αμφισβήτησης της κυρίαρχης κανονικότητας, δεν μπορεί να προκύψει με τρόπο κανονικό, δεν είναι δυνατόν να υποταχθεί, σε μια κανονιστική φόρμουλα επώασης, και να προβάλλει σχηματοποιημένη και δεδομένη, απόρροια μιας τελεολογικής διαδικασίας.

Η πραγματική εξαίρεση-, είναι επώδυνα απροσδόκητη, και επίπονα αδιανόητη. Τοποθετείται, εκτός του νομικού κανονιστικού πλαισίου της κυριαρχίας, δεν αντλεί δίκαιο και νομιμοποίηση από τη κυρίαρχη κανονικότητα. Πρόκειται για μη νομιμοποιημένη, μη κανονική κοινωνικοπολιτική έκφραση, πλήρως άτακτη και ανοίκεια προς τη κυρίαρχη πραγματικότητα της κανονικότητας, που το μόνο που τη δένει με αυτή, είναι η αναγκαιότητα να την υπερβεί.

²⁸ Αλτουσέρ Λουί, «Το υπόγειο ρεύμα του υλισμού της συνάντησης», *Θέσεις*, τεύχος 88, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2004

Ταυτόχρονα αποτελεί εν γένει μια απροσδόκητη εξέλιξη, με τη έννοια ότι δεν συνιστά μια ήδη έτοιμη κοινωνική, πολιτική και δικαιοική πρόταση, μονοσήμαντα ανάστροφη εκδοχή της κυρίαρχης κανονικότητας, που έρχεται απλώς να αντικαταστήσει. Δεν πρόκειται δηλαδή, για μια απλή εναλλαγή στο επίπεδο της διαχείρισης των όρων ύπαρξης της κυρίαρχης κανονικότητας. Καθώς η πραγματική εξαιρετική κατάσταση, *ως διττή εξαίρεση τόσο της κυρίαρχης κανονικότητας όσο και της εξαίρεσης που κατασκευάζει η κυριαρχία, αυτοεξαιρείται από το ενδεχόμενο, να μετατραπεί σε κανονικότητα κατ ' αναλογία, προς αυτή που υπερέβη.*

Αν λοιπόν οι σύγχρονες καπιταλιστικές κοινωνίες μπορούν να νοηθούν ως κοινωνίες μιας διαρκούς τεχνητής εξαίρεσης, τότε αναδύεται η εκτίμηση ότι γίνονται όλο και πιο ευεπίφορες, στο ενδεχόμενο εμφάνισης μιας πραγματικής-, ρηζικέλευθης κοινωνικής και πολιτικής εξαίρεσης, ακριβώς για αυτό,- θωρακίζονται, κατασκευάζοντας ζώνες ολοκληρωτικής κυριαρχίας. Δηλαδή μια ολοκληρωτική καπιταλιστική κανονικότητα που αποκαλύπτεται ως εξαίρεση, ώστε να επιβληθεί ως ατέρμονη κανονικότητα.

Η κάθε αντίδραση απέναντι σε αυτή την ολοκληρωτική κανονικότητα, κυρίως όταν παίρνει την μορφή μιας άμορφης μη κανονιστικά νομιμοποιημένης βίας, αφυπνίζει τα αντανακλαστικά της κυριαρχίας που μεταβάλλεται σε ψευδής εξαίρεση, ώστε να αποτρέψει την κοινωνική και πολιτική μορφοποίηση της πραγματικής. Ωστόσο η ανάδυση εν δυνάμει πραγματικών καταστάσεων εξαίρεσης, αποτελεί ταυτόχρονα αποτέλεσμα της σταδιακής επικράτησης καταστάσεων εξαίρεσης που κατασκευάζει η κυριαρχία, οι οποίες λειτουργούν ως ζώνες εντός της κανονικότητας, που εξωθούν εκτός αυτής-, μεγάλα τμήματα του πληθυσμού.

Έκδηλα παραδείγματα που αφορούν στις καπιταλιστικές μητροπόλεις, αποτελούν οι ζώνες αποσυνάγωγων της κανονικότητας, που στοιβάζονται σε παραγκουπόλεις ή σε γκέτο εντός του

αστικού ιστού, και υπόκεινται στην ολότητα της πολιτικής, οικονομικής και νομικής κυριαρχίας του κανονιστικού μοντέλου εξουσίας. Πρόκειται για ένα μοντέλο ολοκληρωτικού ελέγχου²⁹, όπου οι ζώνες εξαίρεσης, είναι ζώνες κανονικότητας, ώστε να πραγματώνεται η δεσπόζουσα λειτουργία της κυριαρχίας, ως διηνεκής αναπροσαρμογή της αναπαραγωγής του εαυτού της. Είναι τελικά η βία της κυρίαρχης κανονικότητας που επιβάλλεται και αποτρεπτικά και κατασταλτικά, ώστε να αναστείλει ή να καταστείλει μια πραγματική κατάσταση εξαίρεσης.

Σε αυτό το πλαίσιο, η αντιδιαστολή μεταξύ πραγματικής και τεχνητής εξαίρεσης, δεν είναι παρά η απόρροια της απόπειρας της κυρίαρχης κανονικότητας, να αποτρέψει την ιστορική εξαίρεσή της. Δηλαδή να αποτρέψει μια πραγματική κοινωνική και πολιτική πράξη, που θα αναιρεί και θα αρνείται τους όρους και τις προϋποθέσεις διαιώνισης της κυρίαρχης κανονικότητας, *σπάζοντας τα ρολόγια της ιστορίας*.

Η συγκεκριμένη οπτική λοιπόν, θέτει την εξαίρεση ως πραγματικό κοινωνικό, πολιτικό και για αυτό ιστορικό γεγονός, συνέπεια της ανθρώπινης πράξης και της αναμέτρησης της κοινωνικής ατομικότητας με τα δοσμένα από την κυριαρχία, όρια του ιστορικού χρόνου. Το επίδικο, αναφέρεται στη πραγματική αν και αδιανόητη δυνατότητα μέσα σε ένα *καθεστώς κανονικής εξαίρεσης*, να διασπαστεί το αρραγές αυτών των ορίων και να τεθεί ο ρους της ιστορίας, σε βάσεις πραγματικά επαναστατικές.

Μη κανονικές, επαναστατικές συνθήκες που συνδέονται με την μη κανονική, επαναστατική θεώρηση του ιστορικού χρόνου. Με την έννοια, ότι η πραγματική εξαίρεση, η επανάσταση, δεν είναι η φυσική συνέχεια ή η φυσική συνέπεια του τέλους της πρότερης κυριαρχίας, ή της

²⁹ Deleuze Gilles, *Η κοινωνία του ελέγχου*, εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα 2001 βλ. σ. 15 «Η κοινωνικο-τεχνική μελέτη των μηχανισμών του ελέγχου, ειδομένων από τη στιγμή της γέννησής τους. Θα όφειλε να κατηγοριοποιήσει και να περιγράψει αυτό που θα περιγράψει αυτό που βρίσκεται έτοιμο να μπει στη θέση των χώρων του πειθαρχικού εγκλεισμού, του οποίου τα πάντα αναγγέλλουν την κρίση. Μπορεί να ειπωθεί ότι τα παλιά μέσα σημαντικά για τις παλιές κοινωνίες της κυριαρχίας, ξαναεμφανίζονται στην σκηνή, αλλά με τις αναγκαίες προσαρμογές. Αυτό που μετρά είναι ότι εμείς βρισκόμαστε στην αρχή κάποιου πράγματος».

ολοκλήρωσης ενός κύκλου κυριαρχίας που αποχωρεί από την ιστορία ως πλασματική εξαίρεση, αλλά προτάσσεται ως διάσπαση του χρόνου κίνησης της κυριαρχίας και ως απροσδόκητη απόρροια της ενδεχομενικότητας της ανθρώπινης πράξης ως την ακάματη σκαπάνη, στην αέναη αναζήτηση της ελευθερίας.

Πρόκειται για τη βιωμένη ιστορία, που δεν της δίνει σχήμα, μορφή και περιεχόμενο, ο κενός χρόνος μιας στεγνής σημειακής αλληλουχίας, αλλά “ο χρόνος του τώρα”,³⁰ ως το διαλεκτικό άλμα κάτω από τον ελεύθερο ουρανό της ιστορίας,³¹ που αναδύεται ως το επαναστατικό πέρασμα από την εποχή της κυριαρχίας, στην εποχή της ελευθερίας. Καθώς, το παρελθόν ως μια στιγμή ενός διαρκούς παρόντος που πραγματοποιείται, δεν αποτελεί απόδειξη για το επερχόμενο μέλλον που κυοφορείται ήδη σε μια παρούσα κατάσταση που αποδημεί στο παρελθόν και ανασυστήνεται ως μέλλον. Το μέλλον δεν υπάρχει ως ταυτοτική συνέχεια του παρελθόντος που το ξεβράζει στο ενεργό παρόν.

Η πραγματική κατάσταση εξαίρεσης δεν είναι το αδύναμο αποκρυστάλλωμα μιας γενικής, άμορφης, απροσδιόριστης πιθανότητας να διαρραγεί από μια αλληλουχία τυχειότητας, το αρραγές της καπιταλιστικής κανονικότητας. Αντίθετα, πρόκειται για την έκφραση μιας δυναμικής διαλεκτικής όσμωσης των αντιφάσεων μιας αντικειμενικής κατάστασης και του τρόπου που αυτές οι αντιφάσεις μετουσιώνονται από το υποκείμενο που υπόκειται τις συνέπειές τους, από μια αυθόρμητη πρωτογενή άρνηση σε μια διαρκή κατάφαση προς μια καθολική παρέκκλιση από τα πεπερασμένα όρια μιας πραγματικότητας, που δεν είναι πια ανεκτή. Ακόμη περισσότερο, είναι η δυνατότητα του υποκειμένου της πραγματικής εξαίρεσης, της επανάστασης, να συμπυκνώσει σε μια στιγμή παρελθόν, παρόν και μέλλον, καθιστώντας το αδιανόητο της ρήξης με την πραγματικότητα που κυοφόρησε αυτή την παρέκκλιση -ως τερατογένεση για την ίδια- σε μια

³⁰ Benjamin Walter, *Θέσεις για την Φιλοσοφία της Ιστορίας*, εκδόσεις της Λέσχης των κατασκόπων, Αθήνα 2014, σ. 21

³¹ ο.π

απροσδόκητη δυνατότητα να υπάρξει ιστορία, χωρίς να υποκλίνεται στα πρότερα ιστορικά κεκτημένα, που λειτουργούν ως δεσμοφύλακας για μια αναπάντεχη εξέλιξη.

Η πραγματική κατάσταση εξαίρεσης τελικά, δεν είναι η έκφραση ενός Λεβιάθαν που παίζει ζάρια με την ανθρώπινη ζωή. Είναι η ίδια η ανθρώπινη πράξη που παίζει σκάκι με την ιστορία, όντας η ίδια ιστορία, αναιρώντας τα δοθέντα όρια, αψηφώντας τους κανονισμούς.

Αντί Επιλόγου

Μια πολιτική θεωρία για τη κατάσταση εξαίρεσης, είναι μια πολιτική θεωρία που οφείλει να αρθρώσει μια συνεκτική θεώρηση για το σύγχρονο καπιταλιστικό κράτος, για το ρόλο που διαδραματίζει η πολιτική και οικονομική ισχύς, για το τρόπο που μεταβάλλεται η καθημερινότητα της ζωής των πολιτών εντός του δυτικού μοντέλου καπιταλιστικής δημοκρατίας. Σε αυτό το πλαίσιο μια πολιτική θεωρία για την εξαίρεση, αφορά στην ανάδειξη και αποκάλυψη της πραγματολογικής μεθοδολογίας, με την οποία εδραιώνεται το σύγχρονο καθεστώς κυριαρχίας στις ζωές των ανθρώπων.

Το πρώτο βήμα είναι η θεωρητική όπως και πολιτική τοποθέτηση της εξαίρεσης ως αυτό που πραγματικά είναι. Μια συνεκτική και δυναμική έκφραση μιας *διαρκούς Κατάστασης Πολέμου*, που αποτελεί μονολιθική επιλογή για την ευόδωση και εδραίωση των σκοπών του κυρίαρχου καθεστώτος. Η εξαίρεση ως το αποτύπωμα της κυριαρχίας, είναι οι οβιδιακές μεταλλάξεις της κυριαρχίας με τη μορφή του καπιταλιστικού κράτους, το οποίο ανακατασκευάζεται ώστε να αντεπεξέλθει στις ανάγκες διεξαγωγής ενός *διηνεκούς εσωτερικού και εξωτερικού πολέμου*. Καθοριστικά εσωτερικού, με την έννοια ότι το ηγεμονικό μοντέλο της καπιταλιστικής δημοκρατίας γίνεται όλο και περισσότερο αποτρόπαιο για τους πολίτες του έθνους-κράτους, ως μια σχετική

αντανάκλαση της διεθνικής μετάλλαξης του καπιταλιστικού υποδείγματος, σε ένα εξαιρετικά αυταρχικό και ασφυκτικό καθεστώς διακυβέρνησης.

Ενδεικτικό του αντιφατικού τρόπου αυτής της μεταβολής, είναι ότι ενώ η διεθνοποίηση της υπερσυσσώρευσης κεφαλαίων κινείται με ιλιγγιώδεις ρυθμούς καταλαμβάνοντας κάθε ελεύθερη γωνιά του πλανήτη, την ίδια στιγμή παρατηρείται μια αναδίπλωση στην εθνική κλίμακα, όπου αξιοποιείται η εθνική ταυτότητα από τη κυριαρχία, ώστε να υποβαθμιστούν και να συσκοτιστούν οι κοινωνικές και οικονομικές αντιθέσεις, κρυπτόμενες στα πεπερασμένα όρια του ορίζοντα που τίθεται από την ανάγκη υπεράσπισης της εθνικής υπόθεσης. Γεγονός που είναι εξόφθαλμα διαυγές στην κατάσταση εξαίρεσης που έχει κηρυχθεί η Γαλλία, όπου διακηρύχθηκε ότι το κράτος βρίσκεται σε πόλεμο, επιβεβαιώνοντας μια πραγματική κατάσταση, που αναγγέλθηκε ενώ ήδη υφίστατο. Με την έννοια, ότι η Γαλλία είχε αδιάλειπτη συμμετοχή στις πολεμικές συρράξεις στην Μέση Ανατολή, στρατιωτικά και οικονομικά, πολύ πριν τη τρομοκρατική επίθεση στο Παρίσι, και συνεχίζει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στα πλαίσια ενός διττού διηνεκούς πολέμου, όπου στοχοποιείται ο εξωτερικός εχθρός ώστε να σιωπήσει και να περιθωριοποιηθεί, ο εσωτερικός. Οι πολίτες του κράτους στο όνομα των οποίων διεξάγεται ο πόλεμος, στο όνομα των οποίων, ερμηνεύονται με τρόπο θεατρικό στομφώδεις μονόλογοι, με τη μορφή διαγγέλματος. Η δραματουργία του καθεστώτος πάντοτε παρούσα, ώστε η αναγγελία της εξαίρεσης να λαμβάνει τον χαρακτήρα του εξαιρετικά επείγοντος, του εξαιρετικά μη κανονικού.

Δεν πρόκειται εδώ για μια φυσική κατάσταση όπου μαίνεται ένας πόλεμος όλων εναντίον όλων κατά Χομπς, όπου το κράτος διαδραματίζει ρόλο μεσολαβητή ώστε να επιβληθεί μια κανονικότητα συνύπαρξης, αλλά αντίθετα πρόκειται για μια πολιτική κατάσταση κυριαρχίας που εδραιώνεται ως μια κατάσταση διαρκούς κοινωνικού πολέμου, που διεξάγεται με μέσα πολιτικά, στρατιωτικά, οικονομικά και πολιτισμικά, ώστε να συντηρηθεί η κανονικότητα του καθεστώτος,

του οποίου η ισχύς επιβάλλεται με μέσο και βασικό πρωταγωνιστή, το σύγχρονο υπόδειγμα του *Κράτους ασφαλείας*.

Το *Κράτος ασφαλείας* συνιστά την απόρροια, της αέναης μεταβολής του κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού περιβάλλοντος του καθεστώτος, που μέσω πολυάριθμων συρράξεων στα πλαίσια του διαρκούς εσωτερικού και εξωτερικού πολέμου, οδήγησε στον ολοκληρωτικό μετασχηματισμό του Κράτους Δικαίου, ως τη πρότερη ιστορική αναφορά, της ηγεμονίας του καθεστώτος. Το σύγχρονο Κράτος ασφαλείας που αναδύθηκε μέσα από αυτή την εξέλιξη, *εδραιώνει τη πολιτική γεωγραφία της κυριαρχίας και εδραιώνεται εντός της*, ως η συγκεντρωτική προληπτική και κατασταλτική ισχύς του καθεστώτος, απέναντι σε κάθε πιθανή διασάλευση ή απορρύθμιση των κανονιστικών συντεταγμένων της κυριαρχίας.

Αυτή η μετάβαση που πραγματώθηκε, ως συνεχής ποιοτική μεταβολή της κανονικότητας, μέσω ασυνεχών εισβολών εξαιρετικών καταστάσεων, αποτελεί τεκμήριο πολιτικής, και ως τέτοια, κατ' αναλογία σε ότι υποστηρίζει ο Walter Benjamin για τον πολιτισμό³², αποτελεί ταυτόχρονα και τεκμήριο *βαρβαρότητας της καθεστηκίας κυριαρχίας*, που κατακερματίζει την εικόνα του κράτους ως διαιτητή των κοινωνικών αντιθέσεων και την *επανασυναρμολογεί* ως πυροδότη και υποκινητή μιας ατελεύτητης κατάστασης πολέμου, που αναδεικνύεται ως όρος επιβίωσης του καθεστώτος.

Η αναγγελία καταστάσεων εξαίρεσης από το κυρίαρχο καθεστώς, συνάδει με την υπό πραγμάτωση μιας εντελώς καινούργιας κατάστασης κοινωνικής και πολιτικής, εντός του δυτικού καπιταλιστικού υποδείγματος κυριαρχίας. Καθώς τα σύνορα του δυτικού έθνους κράτους πολιορκούνται από τους *μαινόμενους απόκληρους ενός μαινόμενου πολέμου* που διεξάγεται σε πολυάριθμα σημεία του πλανήτη, ως απόρροια της βίαιης εξαγωγής του δυτικού μοντέλου

³² «Δεν έχει υπάρξει ποτέ τεκμήριο πολιτισμού που να μην είναι ταυτόχρονα τεκμήριο βαρβαρότητας», Benjamin Walter, *Θέσεις για την Φιλοσοφία της ιστορίας*, εκδ. Λέσχη κατασκόπων του 21ου αιώνα, Αθήνα 2014, σ.14

καπιταλιστικής δημοκρατίας σε κάθε γνωστή γωνιά του πλανήτη. Ενώ ταυτόχρονα, τα εσωτερικά σύνορα που χωρίζουν τις κατακόμβες των αποσυνάγωγων από τα κέντρα κυριαρχίας διαστέλλονται, πλησιάζοντας όλο και περισσότερο τις πύλες της εξουσίας, ενεργοποιώντας τα κατασταλτικά αντανεκλαστικά του Κράτους ασφαλείας, οξύνοντας περαιτέρω την ένταση της πολεμικής κατάστασης.

Η μάζα των πολέμιων του καθεστώτος γίνεται *«όλο και πιο φτωχή για να μπορέσει να ξεχρεώσει, όλο και πιο πολυάριθμη για να μπορέσει να εγκλειστεί»*³³. Το καθεστώς της κυριαρχίας θέτει υπό την εποπτεία και τη συνεχή επιτήρηση του, *αεικίνητες σκιάδεις φιγούρες πολιτών που χρωστούν στο καθεστώς, εργάζονται για το καθεστώς, κινούν τους μάντες του καθεστώτος, έχουν εκχωρήσει στο καθεστώς ικανό μέρος της ελευθερίας τους, με ανταπόδοση την παροχή ενός πλαισίου ασφαλείας* ώστε να συνεχίσουν να χρηματοδοτούν με την εργασία τους και τη *κανονική κίνησή τους*, την εύρυθμη και συνεχή λειτουργία της κανονικότητας, της οποίας αποτελούν αμετάκλητη πλευρά.

Ωστόσο, όσο συστέλλονται τα όρια της ελευθερίας, ώστε να εξασφαλιστεί η οχύρωση του καθεστώτος, τόσο γίνεται όλο και πιο φανερό, πως έχει διενεργηθεί μια εκχώρηση της οποίας η ανταπόδοση είναι άνιση και ισχνή. *Δεσμώτες και οφειλέτες*, βορά στην αυτοαναφορική εκπλήρωση των σκοπών ενός καθεστώτος που όσο απομακρύνεται από τη μάζα των επικυρίαρχων, τόσο επεκτείνει τα όρια της κυριαρχίας του. Μια κατάσταση πολέμου, που γίνεται μόνιμη, καθημερινή, μολύνοντας τις ζωές των ανθρώπων, με τον προληπτικό τρόπο, ως την παρούσα προβολή, ενός αβέβαιου μέλλοντος εκτός της γνωστής και οικείας κανονικότητας.

Λες και μπορεί ποτέ κανείς να βεβαιωθεί προκαταβολικά για την σίγουρη παρουσία του, στο επόμενο λυκόφως ή στο επερχόμενο λυκαυγές.

³³ Deleuze Gilles, *Η κοινωνία του Ελέγχου*, εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα 2001, σ. 14

Με αυτό το τρόπο εξυφαίνεται μια κατάσταση τρόμου και αβεβαιότητας, για την ανυπαρξία ζωής και ιστορίας, εκτός του κυρίαρχου καθεστώτος, από το οποίο στη πραγματικότητα εκβάλλουν το σύνολο των λόγων και των αιτιών, για κάθε αβεβαιότητα, για κάθε πιθανή απειλή της ζωής και της ελευθερίας των επικυρίαρχων. Η συνθετότητα του κοινωνικού μεταβολισμού που καθιστά επώδυνα αργή τη πλήρη αλλαγή παραδείγματος ζωής, όπως και η δυσκολία και η συνεπακόλουθη δυστοκία του δεσμών να αναρωτηθεί για το εύρος και τη προοπτική του ορίζοντα πέραν του «πανοπτικού»³⁴, είναι που παρέχουν στο καθεστώς της κυριαρχίας τη δυνατότητα, να διατηρεί και να εδραιώνει τους όρους ομογενοποίησης των εξουσιαστικών δομών που συνέχουν την οντολογία του.

Κάθε τάξη πραγμάτων, κάθε κανονικότητα, κάθε καθεστώς κυριαρχίας, τείνει να λαμβάνει τη μορφή της απρόσκοπτης και αέναης συνέχειας, μέρος ενός καθολικού εξελικτικού σχεδίου που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Δεν είναι ωστόσο αυτή η ταυτότητα της ανθρώπινης ιστορίας. Η ιστορία είναι τα άπειρα, συνεχή αποτυπώματα αδιανόητων συγκρούσεων, απροσδόκητων τομών που ανέστρεψαν με τρόπο καθολικό και πολλές φορές οριστικό ένα καθεστώς συνέχειας που έμοιαζε ακίνητο εντός της κυριαρχίας του. *Οτιδήποτε συνέβη, θα μπορούσε να μην είχε συμβεί*³⁵, ενώ τα στοιχεία που κατέστησαν δυνατό ένα ιστορικό συμβάν, δεν μπορούν να επανεμφανιστούν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο και τα ίδια αποτελέσματα. Το ιστορικό αστάθμητο της ανθρώπινης πράξης είναι που καθιστά κάθε επιμέρους συμβάν ως μια μοναδική ανάδυση.

Με αυτή την έννοια, το καθεστώς της κυριαρχίας δεν είναι αιώνιο, δεν συνιστά το ιστορικό πέρας της ανθρώπινης πράξης, δεν συνομιλεί με την ανθρωπότητα αναγγέλλοντας το τέλος της Ιστορίας. Αναγγέλλει μόνο την εξαίρεση συνομιλώντας με τον εαυτό του, αναγγέλλοντας την

³⁴ Βλ. για παράδειγμα: Φουκό Μισέλ, *Επιτήρηση και Τιμωρία, Η Γέννηση της Φυλακής*, εκδ. ΠΛΕΘΡΟΝ, 2011

³⁵ Αλτουσέρ Λουί, «Το υπόγειο ρεύμα του υλισμού της συνάντησης», *Θέσεις*, τεύχος 88, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2004

αδυναμία να αντέξει το βάρος μιας κυριαρχίας, που καθυστερεί το βηματισμό της ανθρωπότητας, στην ενδεχόμενη συνάντησή της με μια *πρωτόγνωρη κατάσταση ζωής, χωρίς κυριαρχία, χωρίς κανονικότητα, χωρίς δίκαιο.*

Μια πολιτική θεωρία για την κατάσταση εξαίρεσης, είναι μια θεωρία που έχει σημασία να αποπειραθεί να συνομιλήσει με την αστάθμητη δυνατότητα εισβολής στη σκηνή της Ιστορίας μιας πραγματικής εξαίρεσης, που θα προβάλλει το ενδεχόμενο υπέρβασης ενός μοντέλου ζωής που εκπνέει χωρίς κυριαρχία, σε μια αδιανόητη προβολή, που θα μπορεί να ανασαίνει μόνο εκτός της.

Μια πολιτική θεωρία για την κατάσταση εξαίρεσης μπορεί να υπάρξει και ως μια θεωρία που θα απέχει από το να παρέχει θεωρητική εννοιολόγηση και ερμηνεία των σκοπών της κυριαρχίας, και θα αποπειραθεί να σηκώσει την κουρτίνα, θέτοντας στο φως της επιστήμης και της φιλοσοφίας, τα χνάρια της ζωής των αποσυνάγωγων της κυριαρχίας, που συνήθως μοιάζουν σαν αρνητικές μουτζούρες από παλιά φιλμ-, πάνω στο κουφάρι της ιστορίας.

Μια πολιτική θεωρία για την κατάσταση εξαίρεσης,- είναι τελικά για κάποιον που περιπλανάται στους λαβύρινθους της κυριαρχίας αναζητώντας τα μονοπάτια της ελευθερίας, ένα φιλοσοφικό και πολιτικό εγχείρημα, *ώστε να μιλήσει και να γράψει για την ελευθερία, αποκηρύσσοντας την ασφάλεια, να στοχαστεί για τη δικαιοσύνη αποκαθλώνοντας το δίκαιο, επανατοποθετώντας την πρωτοβουλία της απόφασης για τον προορισμό του συρμού της ιστορίας, στη διάθεση αυτών που είναι η ιστορία, αλλά δεν αναφέρονται ποτέ σε αυτή.*

Ένα επιστημονικό εγχείρημα που υποκλίνεται με δέος στο ανυπέρβλητο μεγαλείο της ανθρώπινης πράξης, η οποία πρέπει να αποκαλυφθεί, απαλλαγμένη από τη σκουριά του κυριαρχίας, που είναι ανάγκη να αφαιρεθεί, “... ακόμη και με πυρακτωμένη λαβίδα αν χρειαστεί”³⁶

³⁶ Έτσι ολοκληρώνει το συλλογισμό του ο Benjamin, στις σημειώσεις του, στην έβδομη θέση, για την Φιλοσοφία της

Βιβλιογραφία

Agamben Giorgio, *Χρόνος και Ιστορία- Κριτική του στιγμιαίου και του συνεχούς*, εκδόσεις Ίνδικτος, Αθήνα 2003

Agamben Giorgio, *Κατάσταση εξαίρεσης*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2007

- Badiou Alain, *Η κομμουνιστική υπόθεση*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2009
- Benjamin Walter, «*Ορισμένα Μοτίβα στον Μπωντλαίρ*», στο Σ. Μπωντλαίρ, *Ένας Λυρικός στην Ακμή του Καπιταλισμού*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1994, σσ. 145-148
- Benjamin Walter, *Για μια κριτική της βίας*, εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα 2011
- Benjamin Walter, *Θέσεις για την φιλοσοφία της ιστορίας*, Λέσχη κατασκόπων 21ου αιώνα, Αθήνα 2014
- Bloch Ernst, *Φυσικό δίκαιο και ανθρώπινη αξιοπρέπεια*, εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα 2015
- Deleuze Gilles, *Η κοινωνία του ελέγχου*, εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα 2001
- Esposito R (2008) *Bios: Biopolitics and Philosophy*. μετφρ. T. Campbell. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Greene Graham, *Οι Θεατρίνοι*, εκδόσεις Ψυχογιός, Αθήνα 1984
- Hardt Michael/Negri Antonio, *Πλήθος*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2011
- Harvey David, *Spaces of hope*, Edinburgh University Press, 2006
- Massey, D. (1993) 'Power-geometry and a progressive sense of place', in J. Bird, B. Curtis, T. Putnam, G. Robertson and L. Tickner (επιμ.) *Mapping the Futures: Local Cultures, Global Change*, Λονδίνο: Routledge, pp.59–69.
- Lazzarato Mauricio, *Η κατασκευή του χρεωμένου ανθρώπου*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2014
- Lenin V., *Κράτος και επανάσταση*, εκδόσεις σύγχρονη εποχή, Αθήνα 1996
- Schmitt Carl, *Πολιτική Θεολογία*, εκδόσεις Λεβιάθαν, Αθήνα 1994
- Warburton Nigel, *Φιλοσοφία*, εκδόσεις Αρσενίδη, τα κλασσικά κείμενα, Αθήνα 2015
- Vasudevan A, McFarlane C and Jeffrey A (2008) «Spaces of enclosure». *Geoforum* 39:1641–1646
- Αγγελίδης Μανόλης, *Κοινωνική απορρύθμιση και Δημοκρατία*, εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα 2000
- Αγγελίδης Μανόλης: «*Βαϊμάρη : Σύνταγμα και έκτακτη ανάγκη*», παρατίθεται στο *Η δημοκρατία της Βαϊμάρης και οι σημερινές “αναβιώσεις” της*, *Η Αυγή-Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς*, 2012, σ.64-70
- Αλτουσέρ Λουί, *Για τον Μαρξ*, εκδόσεις γράμματα, Αθήνα 1978
- Αλτουσέρ Λουί, «*Το υπόγειο ρεύμα του υλισμού της συνάντησης*», *Θέσεις*, τεύχος 88, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2004

Γκαϊή Πήτερ, *Η πνευματική ζωή στην Δημοκρατία της Βαϊμάρης* (Γερμανία 1919-1933), εκδόσεις Νησίδες, Θεσσαλονίκη 2010

Κονδύλης Παναγιώτης, *Ισχύς και απόφαση*, εκδόσεις στιγμή, Αθήνα 2001

Μπενσαϊντ Ντάνιελ, *Ο Μαρξ της εποχής μας*, εκδόσεις Τόπος, Αθήνα 2013

Ρέντον Ντέιβιντ, *Κριτικός μαρξισμός*, εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα 2005

Σμιτ Καρλ, *Η έννοια του πολιτικού*, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1988

Φουκό Μισέλ, *Επιτήρηση και Τιμωρία, Η Γέννηση της Φυλακής*, εκδ. ΠΛΕΘΡΟΝ, 2011

Άρθρα

Μανόλης Αγγελίδης «Βαϊμάρη: Σύνταγμα και έκτακτη ανάγκη» παρατίθεται στο:
<http://users.sch.gr/symfo/sholio/istoria/kimena/1918-1933.vaimari3.htm>
ημερομηνία πρόσβασης:10/12/2015

Mike Davis: «Ο πλανήτης των παραγκοπούλεων» «Planet of Slum», τεύχος 26, Μάρτης – Απρίλης 2004 *New Left Review* παρατίθεται στο:<https://radgeo.wordpress.com/κείμενα-άρθρα/ελληνόγλωσσα/mike-davis-o-πλανήτης-των-παραγκοπούλεων-2/> ημερομηνία πρόσβασης: 1/12/2015

Giorgio Agamben : « De l’Etat de droit à l’Etat de sécurité», *Le Monde*, 30.01.2016 Παρατίθεται στο:http://www.lemonde.fr/idees/article/2015/12/23/de-l-etat-de-droit-a-l-etat-de-securite_4836816_3232.html ημερομηνία πρόσβασης:30/1/2016

πηγή εικόνας εξωφύλλου: “*The Dickensian aspect*”

Courtesy powerHouse *Books Down in the Hole: The UnWired World of H.B. Ogden*

<http://www.timeout.com/newyork/books/writers-go-down-in-the-hole-with-victorian-retelling-of-the-wire> ημερομηνία πρόσβασης:28/3/2016